
Ante MARIĆ

FRA DIDAK BUNTIĆ
UČITELJ, PROFESOR I
DIREKTOR VELIKE
FRANJEVAČKE
KLASIČNE GIMNAZIJE
U ŠIROKOM BRIJEGU

Fra Didak, đak u franjevačkoj širokobriješkoj gimnaziji

Fra Didakovo se ime prvi put u širokobriješkom školskom zavodu, iz kojeg će ubrzo niknuti gimnazija, spominje u "Mjesečnom Izvješću vrhu napretka pitomaca u pojedinim predmetima od 3. siječnja do Veljače 1889."¹ Po tom su izvješću u šestom (VI.) razredu slijedeći đaci: Ivan Ćurić, Ante Šola, Jure Gadžo, Ivan Bencun, Petar Kraljević, Mate Čolak, Petar Musić, Jozo Dodig i Nikola Galić; u sedmom (VII.) su razredu: Fra Mirko Matijević, fra Didak Buntić, fra Martin Kovač i fra David Nevistić, a u osmom (VIII.) su: Fra Žarko Pehar, fra Alexa Barbarić, fra Špiro Šimić i fra Lazar Čolak.

Konačno je s izvješćem i shematski prikaz: "Mjesečno Izvješće obćeg napredka pitomaca u predmetima pridavanim od 11. III. 1889. g. do 4. IV. 1889. godine".²

Fra Didak kao učitelj u Franjevačkoj gimnaziji Široki Brijeg

Temeljem Rasporeda osoblja – Tabule za godinu 1896.,³ sljedeći su učitelji u Širokom Brijegu:

- fra Tomislav Iličić, meštar sjemeništara, nadziratelj samostanske škole
- fra David Nevistić, određen na studij sv. teologije
- fra Didak Buntić, meštar sjemeništara, odgojitelj i učitelj
- fra Stanislav Kraljević, meštar, učitelj i odgojitelj.

Provincija i Uprava naukovnog zavoda u Širokom Brijegu po svim su tada vrijedećim propisima zagrebačkih gimnazija utemeljili I. razred školske godine 1889./90. i II. 1890./91. Čekajući i radeći da se riješe osnovne poteš-

1 SK SV 16., Folija 308.

2 Isto, Folija 309.

3 Raspored osoblja – Tabula, Mostar, 23. 4. 1896., SP SV 7., Folija 45.-48.

koće (učitelji i prostor za gimnaziju), ravnatelj školstva i predmetni učitelji ovaj put su odlučili pokrenuti slijedeći razred tek kad se za to i stvore uvjeti. Da je to namjera i provincijske uprave, najveći su dokaz salzburški završeni studenti: fra Didak Buntić, fra Dušan (Špiro) Šimić i fra Mirko Matijević. Razvidno je iz popisa učitelja za šk. god. 1895./96., prema Tabuli iz 1896., da je fra Didak određen u Široki Brijeg, u Gimnaziju za učitelja i meštra, fra Dušan u Bogosloviju u Mostar za profesora i meštra, a fra Mirko Matijević, profesor, u Humac za pomoćnog meštra novaka i propovjednika.⁴

Poboljšanjem razine školstva u Uzgojnom zavodu – sjemeništu zajednici se pružala mogućnost uvijek boljeg izbora i školovanja pitomaca koji bi nakon završenih studija na inozemnim sveučilištima dolazili dobro izučeni i puni želje da se započeto djelo stvaranja prave gimnazije u Širokom Brijegu i nastavi. Po ondašnjem se tisku čitaju vijesti o odličnim uspjesima hercegovačkih franjevaca po europskim sveučilištima i izučenim profesorima koji se vraćaju u Hercegovinu, slave mlade mise i bivaju raspoređivani u franjevačke škole i u izobrazbu novih duhovnih snaga koje Hercegovina tako željno iščekuje i treba.

“Prošlih dana ovamo je stigao iz Innsbrucka naš Franjevac o. Dušan Šimić, koji je na onomašnjem sveučilištu sa svim dovršio bogoslovske nauke, i s velikim uspjehom položio sve propisane izpite i dostigao diplomu profesurstva. Mi se radujemo našem mladom Franjevcu, te mu želimo da ga Svevišnji uzdrži u podpunom zdravlju na svoju slavu, a diku i ponos ovog hrvatskog doma.”⁵

Istinitost ove vijesti u *Glasi Hercegovca* iz kolovoza godine 1894. potvrđuje Raspored osoblja – Tabula iz 1895.⁶

“Ovdašnja dva nadobudna franjevca, koji svoje bogoslovne nauke dođuće godine svršavaju na Innsbruzkom sveučilištu: prošle nedjelje rekli su prvu sv. misu. Otac Didak Buntić u Gradnićima, a otac Mirko Matijević na Širokom Brijegu.”⁷

4 Isto: “Familia S. Antonio Pad. In Humac. (...) M. V. P. Pacificus Matijević, professor, et secundarius magister novitior, et praedicator.”

5 *Glas Hercegovca*, br. 61., Mostar, subota 25. 8. 1894., str. 3.

6 SP SV 6., Folija 25.-31., Mostar 26.4.1895.: “FAMILIA Conventus SS. Apostolorum Petri et Pauli in Mostar. (...) M.V.P. Spiridion Šimić Lect. S. Theologiae primarius Magis. Clericorum et Praedicator ac Bibliotecarius.”

7 *Glas Hercegovca*, br. 59. Mostar, srijeda 15. kolovoza 1894., str. 3.

Ovo je na neki način bila i presudna godina za daljnji život Gimnazije. U gimnaziji se i ove školske godine ostaje na dva razreda. Početkom su školske godine u gimnaziji bili učiteljima:

- o. fra Didak Buntić
- o. fra David Nevistić
- o. fra Stanko Kraljević
- o. fra Tomislav Iličić.

Tijekom školske godine, a Rasporedom osoblja, 1897.⁸ u Široki Brijeg s Humca, gdje je bio drugim meštrom novaka, dolazi fra Mirko Matijević.⁹ Tako je u drugom dijelu školske godine učiteljski zbor bio sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, profesor i direktor Probandata
- o. fra Didak Buntić, profesor
- o. fra Stanko Kraljević, profesor
- o. fra Ferdo Jukić, učitelj pjevanja.

Ovi fratri učitelji u ovoj su školskoj godini po prvi put skupa i na zajedničkom zadatku – stvoriti onu jezgru učiteljskog i profesorskog zbora koja će iznijeti najveći teret stvaranja prave gimnazijske škole.

No, da bi se to i u djelo provelo, nedostajala su sredstva. Država nije s velikim simpatijama gledala na ovakvu školu, pa su teškom mukom iz proračuna izdvajali za širokobriješku franjevačku školu. Ovaj problem državne potpore imao je dodatni poticaj već započetoj i u dobra doba učinjenoj reformi školstva. Da bi dobili godišnju potporu za školstvo, fratri su Gimnaziju u Širokom Brijegu sve više i jače ustrojavali prema školskom programu i planu državnih javnih gimnazija.

Dolaskom innsbruških profesora u Široki Brijeg ubrzo je došlo do osnivanja III. razreda gimnazije (1897.). Dvije godine poslije (1899.) otvoren je IV. razred gimnazije, V. je otvoren 1903. i VI. razred 1907.

U ovome nesumnjivo najveću zaslugu imaju dvojica profesora fra Mirko Matijević i fra Didak Buntić. Fra Mir-

8 SP SV 9., Mostar, 4. 5. 1897., Folija 40.-45.

9 Njegovo pismo starješinstvu: "Bez ikakova mojega upliva i bez ikakove moje zasluge, pala mi je u čast, na zadnjoj Provincijalnoj skupštini, velika čast "drugog Učitelja novaka", koje časti doduše nijesam tražio, ali sam je dosad bez prigovora vršio ... Humac dne 3. Julija 1896. fra Miroslav Matijević". SP SV 8., Folija 173.

ko je Matijević direktor Franjevačke gimnazije u Širokom Brijegu od 1896. do 1910. godine, a na tom ga mjestu nasljeđuje fra Didak Buntić od 1910. do 1919.

“Njihovi su prvi saradnici bili: Kraljević fra Stanko, Bebek fra Pile, Ančić fra Šimo, Jerković fra Blaž i Miloš fra Mile. Ovi su ljudi s herojskim naporima, ličnim samoprijegom i neugasivom ljubavlju držali i izrađivali gimnaziju, kada se je valjalo boriti i s manjkom stručno naobraženih sila, i s tijesnim prostorijama, i s nedostatnim školskim pomagalicama.”¹⁰

Treći razred gimnazije (1897./98.)

Godišnje Izvješće o ovom razredu ne čuva arhiv Provincije. Ono je zasigurno, što ovdje treba napomenuti i za ostala koja nedostaju, doživjelo sudbinu svih drugih krajem siječnja i početkom veljače 1947., kad su komunističke vlasti zapovijedile fratrima u samostanu u Širokom Brijegu da ga napuste, a oni spalili sve kulturno blago Širokoga Brijega: knjižnice, arhive (samostana, župe, gimnazije, sjemeništa i konvikta), zbirke. U arhivu Provincije u Mostaru postoji iz 1903. godine statističko izvješće o Probandatu u Širokom Brijegu, Novicijatu u Humcu i Bogosloviji u Mostaru, ali samo s brojem đaka, novaka ili bogoslova, njihovih profesora za razdoblje od šk. godine 1898./99. do 1902./03. To su tražena izvješća od Vlade radi dodjela potpore, koja je direkcija gimnazije spremila provincijalatu. Zanimljivo je da su u nazivu zavoda u Širokom Brijegu prekríženi tintom i krasopisom ispisani naziv “Samostanska škola” i “Gimnazija”, a stavljen “Probandat u Širokom Brijegu”.¹¹

Iz ovog je statističkog prikaza razvidno da je III. razred u školskoj godini 1898./99., da je IV. od 1899. i 1900., a V. Od 1902./03. Srađujući podatke o jednom direktoru i tri profesora s Tabulom iz 1897., može se brojem đaka i imenima profesora predstaviti ovu školsku godinu.

Prema Rasporedu osoblja učinjenom u Mostaru 4. svibnja 1897. godine¹² u Širokom je Brijegu u Probandatu 25 sjemeništaraca i đaka osnovne škole. Njihovi su učitelji sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, direktor škole i profesor u Probandatu, uz ostale samostanske dužnosti,

10 Fra Dominik Mandić, Franjevačke škole u Hercegovini, *Almanah hercegovačke franjevačke omladine*, Mostar 1936./37. str. 55.

11 SP SV 21., Folija 183.-186. Na omotnici ovog spisa stoji: “Nr. 186.376 St.D. 1903.

12 SP SV 9., Mostar, 4. 5. 1897., Folija 40.-45.

- o. fra Didak Buntić, profesor u Probandatu, vjeroučitelj u osnovnoj školi i propovjednik, dakle djelatnik u dušobrižništvu širokobriješke župe,
- o. fra Stanko Kraljević, profesor i odgojitelj u Probandatu, učitelj obredoslovlja, duhovnik, voditelj duhovnih vježbi, samostanski teolog,¹³
- o. fra Ferdo Jukić, profesor pjevanja, voditelj kora, propovjednik i kapelan.

Osnivanje IV. razreda gimnazije u franjevačkom Probandatu u Širokom Brijegu školske godine 1899. i 1900.

Jedinstveno izvješće za ovo školsko godišće nije sačinjavano. No, Rasporedi osoblja od 1898., 1899. i 1900. za ovu školsku godinu daju najosnovnije, a to je sveukupan broj sjemeništara i imena profesora.

Sjemeništara je po Tabuli od 10. rujna 1898., učinjenoj u Mostaru u samostanu sv. Petra i Pavla,¹⁴ bilo dvadeset i šest.¹⁵ Profesori su sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, profesor i prefekt u Probandatu, propovjednik, samostanski kroničar i diskret,
- o. fra Didak Buntić, profesor u Probandatu, vjeroučitelj u osnovnoj školi, propovjednik i samostanski knjižničar,
- o. fra Stanko Kraljević, profesor u Probandatu, čuvar svetišta, učitelj obredoslovlja, duhovnik i vođa duhovnih vježbi, samostanski teolog,¹⁶ voditelj svjetovnog reda trećara i propovjednik,
- o. fra Vale Glavaš, profesor u Probandatu i propovjednik.

Tabula od 10. svibnja 1899. učinjena u Mostaru¹⁷ donosi sljedeće podatke:

Po njoj je sjemeništara dvadeset i dva,¹⁸ a profesori su sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, profesor i prefekt Gimnazije, kroničar i diskret samostana i propovjednik,
- o. fra Didak Buntić, profesor Gimnazije, samostanski knjižničar i propovjednik,

13 Prema istoj Tabuli u samostanu je i apsolvant teologije, fra Aleksa Barbarić.

14 SP SV 11., Folija 46.-49., Mostar, 10. 9. 1898.

15 Isto, Folija 47., "Iuvenes ad Ordinem destinati N=0 26."

16 Još uvijek je u samostanu kao student teologije. To je "Fr. Alexius Barbarić Theologus absolutus et scriba Protocollorum."

17 SP SV 13., Folija 166.-168., Mostar, 10. 5. 1899.

18 Isto, Folija 167.: "Iuvenes ad ordinem destinati viginti duo".

- o. fra Stanko Kraljević, profesor Gimnazije, samostanski teolog, vođa svjetovnog trećeg reda, vođa duhovnih vježbi, duhovnik i propovjednik,
- o. fra Filip Bebek, meštar i odgojitelj Gimnazije, čuvar svetišta, meštar obredoslovlja i propovjednik.

Tabula za 1900. godinu zapravo je njezin predložak, koji sadrži sve što bi se u jednu Tabulu trebalo upisati, a ispisana je na dva lista.¹⁹ Za samostan Široki Brijeg donosi podatke pod naslovom: “Sadanja obitelj na Širokombrigu”. Po njoj su četiri “učitelja”, poredana ovim redom: Mirko Matijević, Stanko Kraljević, Didak Buntić i Bono Kvesić. “Dice u Probant. 22.”

Fra Didak je prvi koji školu u Širokom Brijegu i službeno naziva *Franjevačka gimnazija*

O tome kakvo je službeno ime Gimnazija dobila nakon naziva Probandat, najbolje govori jedan dopis ravnateljstva Gimnazije provincijalnom starešinstvu.

“Franjevačka gimnazija Širokibrieg
Broj ...20.....

Mnp. Drž. Starešinstvu
u Mostaru

(...)

Drugo: Ravnateljstvu gimnazije pristoji pravo, kao i kod ostalih srednjih škola izravno obćiti sa svojim starešinstvom. Stoga smatra povredom toga prava primiti ikakav nalog preko druge koje inštancije, pa makar to bilo i samostansko starešinstvo, pošto mu nepripada nikakova kompetencija u stvarmam, koje se tiču gimnazije.

Treće: Službeni je naslov ovog zavoda kako se može vidjeti iz pečata ‘franjevačka gimnazija na Širokom briegu’, a ured: ‘Ravnateljstvo gimnazije’.

Dostavljajuć ovo Mnogopoštovanom drž. Starešinstvu, moli, da se unapried blagohotno uvažiti izvoli.

Širokibrieg 7/8. 1904. Didak Buntić, zamjenik”²⁰

19 SP SV 15., Folija 229.-230.

20 SP SV 23., Folija 95., Široki Brijeg, 7. kolovoza 1904.

Da bi se mogao pratiti tijek rasta gimnazije uvođenjem sljedećeg razreda, školske godine 1902./03., koriste Tabule i Prvi izvještaj Franjevačke velike gimnazije u Širokom Brijegu – objavljen na kraju škol. god. 1918.-1919.²¹ A da se do školske godine u kojoj je uveden V. razred gimnazije, zadržao niz školskih godina, vidljivo je na temelju tabelarnih prikaza Prvog gimnazialnog izvješća iz 1919. godine i statističkih Izvješća koje čuva Provincijski arhiv u Mostaru.

Tako **školska godina 1900./01.** ima sljedeći broj đaka po razredima:

- I. razred – osam sjemeništara
- II. razred – četiri sjemeništara
- III. razred – tri sjemeništara
- IV. razred – šest sjemeništara.²²

Te godine su učitelji i direktor Gimnazije:

- o. fra Mirko Matijević, profesor i direktor
- o. fra Didak Buntić, učitelj
- o. fra Stanko Kraljević, učitelj
- o. fra Bono Kvesić, učitelj.

U sljedećoj je **školskoj godini, 1901./02.**, mirovanje. Ne uvodi se, naime, novi razred. Đaci su brojem po razredima ovako raspodijeljeni:

- I. razred – sedam sjemeništara
- II. razred – devet sjemeništara
- III. razred – četiri sjemeništara
- IV. razred – tri sjemeništara.²³

Temeljem Tabule iz 1901. sljedeći su profesori na početku šk./god. 1901./02. u Gimnaziji:

- o. fra Mirko Matijević, profesor i prefekt Probandata, samostanski teolog i diskret, kroničar i propovjednik,

21 Uvodnik je ovom Prvom izvješću napisao, i vjerojatno ga sam i uredio, o. fra Pavo Dragičević, Mostar, 1919. godine. Možemo ga mirne duše i nazvati po ovom profesoru povijesti, još i više zato jer su sva kasnija izvješća, a "Drugo ..." dolazi tek školske 1930./31., rađena po uzoru na ovo fra Pavino "Prvo izvješće".

22 Prvo gimnazialno izvješće, Mostar, 1919. str. 38. i SP SV 24., Folija 150., "Probandat na Širokom briegu, Izvješća od 1898./99. do 1904./05. dana samo u brojitbenom stanju đaka i učitelja po razredima."

23 Isto.

- o. fra Didak Buntić, profesor i diskret samostana i propovjednik,
 - o. fra Filip Bebek, odgojitelj u Probandatu, čuvar svetišta, učitelj obredoslovlja, propovjednik, vođa duhovnih vježbi i voditelj trećeg svjetovnog reda,
 - o. fra Šime Ančić, profesor, knjižničar, propovjednik i vjeroučitelj u osnovnoj školi.
- Broj sjemeništaraća omaškom nije zabilježen.²⁴

Školske godine 1902./03. temeljem spomenutih tabelnih prikaza Prvog gimnazijalnog izvješća i Izvješća iz Provincijskog arhiva uvodi se V. razred gimnazije i ovo je stanje po razredima:

- I. razred – jedanaest sjemeništaraća
- II. razred – šest sjemeništaraća
- III. razred – devet sjemeništaraća
- IV. razred – tri sjemeništaraća
- V. razred – tri sjemeništaraća.

Učitelji su, prema Tabuli s rasporedom osoblja iz 1902.,²⁵ sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, profesor u gimnaziji i prefekt Probandata, diskret samostana i propovjednik,
- o. fra Didak Buntić, profesor u gimnaziji, diskret samostana i propovjednik,
- o. fra Filip Bebek, meštar i pedagog u gimnaziji, čuvar svetišta, voditelj franjevačkog svjetovnog reda, vođa duhovnih vježbi, diskret samostana,
- o. fra Šime Ančić, profesor u gimnaziji i propovjednik,
- o. fra Anđel Glavaš, učitelj u Probandatu i propovjednik,
- o. fra Blaž Jerković, opći lektor filozofije i gimnazije, propovjednik i vjeroučitelj u osnovnoj školi.

Tabula iz 1903. daje broj sjemeništaraća (33) koji se slaže s izvješćima, jer se radi o koncu godine, dakle idućoj građanskoj godini.²⁶

24 Stoji napisano: "Iuvenes ad Ordinem destinati", dakle bez broja. No, zahvaljujući Prvom Izvješću iz 1919. i onom Izvješću iz Arhiva zbrajamo da ih je bilo 23.

25 SP SV 20., Mostar, 1. 5. 1902., Folija 5.-7.

26 Tabule su činjene svake godine u proljeće, rijetke su iznimke, a školska godina započinje rujnom jedne građanske godine, a završava lipnjem i srpnjem iduće, te je potrebno za podatke znati jesu li na početku ili na svršetku školske godine.

U najvećem jeku izgradnje gimnazijske zgrade uveden je V. razred gimnazije. U kojim uvjetima se radilo, vidi se iz samog opisa gimnazijskog ravnatelja. I baš su tih godina, kad je bilo najteže – jer se nastava držala i po ogradi, i po hodnicima, i po sobama, kud god se stiglo – prvi razredi brojem novoprimljenih bili među najvećim. Povećanjem broja razreda na 5, povećan je i učiteljski zbor za jednog učitelja, tako da ih je sada s ravnateljem šest, a iduće je godine povećan za još jednog učitelja. Već su dana imena učitelja iz Tabule 1903., a evo kako je učiteljski zbor izgledao po Tabuli iz 1904.:²⁷

- o. fra Miroslav Matijević, direktor gimnazije i aktualni definator Provincije,
- o. fra Didak Buntić, profesor u gimnaziji i diskret samostana,
- o. fra Filip Bebek, profesor u gimnaziji, meštar pitomaca, učitelj obredoslovlja itd.,
- o. fra Šime Ančić, profesor u gimnaziji,
- o. fra Stjepan Hromić, profesor u gimnaziji, učitelj pjevanja i sviranja,
- o. fra Blaž Jerković, lektor filozofije, profesor u gimnaziji,
- o. fra Mile Miloš, profesor u gimnaziji.

“Predavanja su u nas već na 1. o. mj. (rujna, m. o.) odpočela, ali žalibože ne redovita predavanja. Dne 28. prošloga m. držali smo prijamne ispite devetorice novih djaka, ter su svi dobro prošli i u gimnaziju primljeni. Isto tako sliedećeg dana, držasmo popravne ispite, ter su i pali djaci prešli u svoje redovne razrede. Poslije ispita izjavio je fra Angjeo Glavaš, da on neće moć predavat u četvrtom razredu latinskoga jezika, pak da još nije bilo fra Didaka izjavili smo se svi, da će mu se u tome ići na ruku ...”²⁸

Prema Tabuli iz 1906. godine²⁹ ovi su profesori u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu te školske godine:

- o. fra Miroslav Matijević, direktor i profesor u gimnaziji, čuvar svetišta, aktualni vijećnik Provincije i propovjednik,

27 SP SV 23., Mostar, 6.5.1904., Folija 148.-151.

28 SP SV 21., Folija 54., Široki Brijeg, 6. rujna 1903., fra Miroslav Matijević, direktor gimnazije, provincijalu.

29 SP SV 25., Folija 105.-110., Mostar, 26. 4. 1906.

- o. fra Didak Buntić, profesor u gimnaziji, diskret samostanski i propovjednik,
- o. fra Filip Bebek, profesor u gimnaziji, meštar sjemeništarača, meštar obredoslovlja, vođa duhovnih vježbi, duhovnik, ispovjednik i diskret samostana,
- o. fra Stjepan Hromić, profesor u gimnaziji, učitelj sviranja i gregorijanskog pjevanja, propovjednik,
- o. fra Šime Ančić, profesor u gimnaziji, ispovjednik i propovjednik,
- o. fra Blaž Jerković, lektor filozofije, profesor u gimnaziji, knjižničar, vjeroučitelj i propovjednik,
- o. fra Mile Miloš, profesor u gimnaziji i propovjednik.

Profesori su, po Tabuli iz 1907.,³⁰ sljedeći:

- o. fra Miroslav Matijević, direktor i profesor u gimnaziji, bivši vijećnik Provincije, diskret samostanski i propovjednik,
- o. fra Didak Buntić, profesor u gimnaziji, novoizabrani provincijski vijećnik i propovjednik,
- o. fra Blaž Jerković, profesor u gimnaziji, lektor filozofije, vikar samostana, učitelj posluge i krizmanika i propovjednik,
- o. fra Šime Ančić, profesor u gimnaziji, ispovjednik i propovjednik,
- o. fra Filip Bebek, profesor u gimnaziji, prvi meštar sjemeništarača, učitelj obredoslovlja, vođa duhovnih vježbi, vođa franjevačkog svjetovnog reda i propovjednik,
- o. fra Mile Miloš, profesor u gimnaziji i propovjednik,
- o. fra Vice Skoko, profesor u gimnaziji i propovjednik,
- o. fra Eugen Tomić, profesor u gimnaziji i propovjednik.

Profesori su u ovoj školskoj godini, prema Tabuli iz 1910.,³¹ sljedeći:

- o. fra Mirko Matijević, direktor gimnazije i profesor, ispovjednik i propovjednik,
- o. fra Didak Buntić, profesor u gimnaziji i prefekt izgradnje nove crkve u Širokom Brijegu,
- o. fra Blaž Jerković, profesor u gimnaziji i profesor filozofije,

30 SP SV 26., Folija 121.-126., Mostar, 3. 5. 1907.

31 SP SV 31., Raspored osoblja (Tabula) učinjen u Mostaru 27. 4. 1910., Folija 63.-65.

- o. fra Šime Ančić, profesor u gimnaziji, kustos gimnazijskog muzeja,
- o. fra Mile Miloš, profesor u gimnaziji i knjižničar,
- o. fra Eugen Tomić, profesor u gimnaziji, vikar samostana i kateheta u osnovnoj školi,
- o. fra Stjepo Hromić, učitelj pjevanja u gimnaziji,
- o. fra Tadija Beljan, profesor u gimnaziji, ispovjednik i propovjednik,
- o. fra Bonifacije Majić, profesor u gimnaziji, ispovjednik i propovjednik,
- o. fra Bernadin Smoljan, meštar sjemeništara i prefekt, profesor u gimnaziji.

Profesorski se zbor povećava i približava onom zamišljenom broju od deset. No, uvijek će se uvidjeti da “učiteljskih sila” nikad nema dostatno. Posebno su odgovorne dužnosti direktora gimnazije i prefekta sjemeništa, na koje se svaljuju svi oni problemi po kojima jedan ovakav zavod uopće može živjeti. Ne smijemo smetnuti s uma da je ovo i vrijeme “analfabetskih tečajeva” koje su vodili, predvođeni fra Didakom Buntićem, i drugi profesori, pa i sami đaci, te i na tom planu trošili mnogo vremena i ulagali neizmjeriv trud.³² Uzmemo li k tomu u obzir da je Široki Brijeg jedno veliko gradilište na kojem niče zavjetna crkva hercegovačkih franjevaca Majci Mariji, nebeskoj zaštitnici Provincije, slika će nam ove školske godine donekle biti upotpunjena. I na poseban način sva aktivnost koju je neštedimice ulagao fra Didak Buntić, “profesor u gimnaziji i prefekt izgradnje nove crkve”.

Osnutak VI. razreda gimnazije u školskoj 1907./08. godini

Unatoč svim nedaćama, a zahvaljujući onom osnovnom, da su provincijalno Starješinstvo i Profesorski zbor to htjeli i željeli, osnovan je u ovoj školskoj godini VI. razred gimnazije, a da je Gimnazija ostala “neokrnjenom”, što će kazati da se nije dogodilo samo to da je V. razred sada ostao u Širokom Brijegu i prešao u VI., već i to da su djeca primljena i u I. razred Gimnazije. I to isti broj njih kao i prošle godine, dakle osam. Evo brojnog stanja učeni-

32 Ovo je zasebna tema, a temeljito je ove aktivnosti Hrvatske narodne zajednice za Bosnu i Hercegovinu pratila *Kršćanska obitelj*, u kojoj se u ovim godištimu mogu pročitati uistinu iscrpni i temeljiti podaci o tome. Također je tu i publikacija: *Seljače škole, Hrvatske narodne zajednice za BiH, najbolji način suzbijanja analfabetizma*, Napisao i izdao Ivo Dobržanski, Sarajevo 1914. Tiskara “Bosanske pošte”. U ovoj knjizi od 46 stranica posebno je obrađen fra Didakov način opismenjivanja neukog i nepismenog seoskog puka. K tomu treba dodati i članke u *Vjesniku HNZ* tih godina.

ka po razredima na temelju Prvog gimnazijalnog izvješća iz 1919. godine:

- I. razred – osam sjemeništara
- II. razred – šest sjemeništara
- III. razred – osam sjemeništara
- IV. razred – sedam sjemeništara
- V. razred – devet sjemeništara
- VI. razred – devet sjemeništara.³³

Njih je i na koncu godine, prema Prvom gimnazijalnom izvještaju iz 1919., bilo kao i na početku, dakle, četrdeset i sedam. U II. su razredu dva đaka manje u odnosu na prošlogodišnji prvi, a to stoga jer su nesposobni ili neispitani, kako se opet da iščitati iz istog izvješća. Od toga je na koncu godine bilo odlično sposobnih dvadeset i jedan, sposobnih dvadeset i četiri, a nesposobnih ili neispitanih dva. Da su ovi podaci točni, potvrđuje direktorsko izvješće “Franjevačka gimnazija Širokibrieg, br. 15.” za kraj te iste godine, odaslan “Mnogopoštovanomu Redodržavnom starešinstvu u Mostaru”:

“Ovogodišnja školska godina zaključena na 23. t.m. odnosno na 20. istoga. Napredak u opće ovoga II. tečaja bio je povoljan, sve ako je i manje djaka dobilo odliku, nego li u I. tečaju. Tome je uzrok valjda i rano nastala prekomjerna vrućina zadnji mjeseca školske godine.

Rezultat polugodišnjega izvještaja je sljedeći:

Odliku dobila su 21. djak ito: 4 iz I. raz., 3 iz II. raz., 1 iz III. raz., 4 iz IV. raz., 4 iz V. raz. i 5 iz VI. raz.

Prvi red pak dobila su 24 djaka ito: 4 iz I. raz., 3 iz II. raz., 6 iz III. raz., 3 iz IV. raz., 5 iz V. raz., i 4 iz VI. raz.

Bez općega reda, sa dozvolom popravnoga ispita nakon dva mjeseca ostala su dvojica djaka i to: jedan iz I. raz. (Bandić) i jedan iz III. raz. (Vasilj).

Sa osobitim veleštovanjem!

Širokibrieg dne 29. lipnja 1908. fra Miroslav Matijević prof.³⁴

Po Tabuli iz 1908. profesorskom je zboru dodijeljen o. fra Gaudencije – Veselko Milas, koji je vikar i kustos

33 Prvi izvještaj Velike franjevačke klasične gimnazije Široki Brijeg, Mostar 1919., str. 38.

34 SP SV 28., Folija 166., Širokibrieg, dne 29. lipnja 1908.

u samostanu, voditelj kora, učitelj pjevanja, samostanski diskret, ispovjednik i propovjednik. No, uz njegovo ime u Tabuli ne stoji titula “professor Gymnasii” kao što je to s ostalima slučaj.

A kako je ova školska godina prošla, koliko su njome bili zadovoljni najprije Profesorski zbor, potom Provincijalno starješinstvo i na koncu državna Inspekcija, da se vidjeti iz sačuvanih dokumenata u Provincijskom arhivu. Ovom je školskom godinom ispunjen plan Provincijskog starješinstva otprije nekoliko godina, kad su u dopisu njegovom carskom veličanstvu najavili osnutak ovog razreda i vidjeli Zavod sa stalnih pedesetak pitomaca. Ova godina uokviruje u realnost “fantaziju” Profesorskog zbora otprije pet-šest godina. Od školske godine 1899./90. i osnutka I. gimnazijskog razreda, pa do ove, 1907./08., i osnutka VI. razreda gimnazije, tek je devetnaest školskih godina. Ni jedne godine nije nedostajao ni jedan novoosnovani razred, a svake je treće godine Gimnazija povećana za jedan razred. Uzme li se u obzir sve ono što je ovim ljudima stajalo na raspolaganju, naime samostanskom i provincijskom starješinstvu i profesorskom zboru, onda s pravom možemo govoriti o čudu Franjevačke gimnazije u Širokom Brijegu. Tom čudu na svoj osobit način doprinos daje učitelj klasika, njemačkog, voditelj analfabetskih tečajeva i graditelj širokobriješke bazilike, fra Didak Buntić.

Školska godina 1910./11. u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu. Fra Didak Buntić direktor Gimnazije

Nakon punih četrnaest godina (1896.-1910.) fra Miroslav Matijević više nije direktor Franjevačke gimnazije Širokibrieg.³⁵ Fra Miroslav je već u dva navrata tražio od starješinstva da ga riješi ove teške i odgovorne dužnosti.³⁶

35 Dekretom br. 164. od 20. augusta 1910. fra Miroslavu starješinstvo “nalaže da stvari ravnateljstva gimnazije preda u ruke fra Didaka Buntića”, a on se određuje “de familia u Konjic” (SP SV 31., Folija 273.) Dekretom, pak, br. 167., također od 20. augusta 1910., fra Didaku se Buntiću “stavlja do znanja da Vam je starješinstvo odredilo povjeriti vodstvo naše franj. Gimnazije ...” (SP SV 31., Folija 282.).

36 Prvi put osobnim dopisom iz Mostara, 1. svibnja 1907. godine, kad moli “...starešinstvo, da bi ga izvolilo oprostiti dosadnje direktorske i profesorske službe i podielit mu drugu neku službu ...Već je dvanaest godina što vršim ovu koli tegobnu, toli odgovornu učiteljsku službu, pa se cieniem nespособnim za daljnje uspješno vršenje i obavljanje iste...” (SP SV 26., Folija 115.) i drugi put službeno u ime Franjevačke gimnazije Širokibrieg, br. 5., 18. ožujka 1910. “... umoljavam ... najponiznije mnogopošt. Naslov, da bi imalo dobrotu riješit me od ovoga časa ove po me koli laskave, toli mojim slabim silam teretne dužnosti i časti, s razloga, jer se u posljednje vrijeme osjećam slabim, da bi valjano mogao voditi ovaj zavod k njego-

Starješinstvo ni jednu od ovih ostavki nije prihvatilo. Izvješće za ovu školsku godinu čuva Provincijski arhiv, a potpisuje ga novi direktor gimnazije, o. fra Didak Buntić.³⁷ Izvješće je tiskani obrazac s naslovom VELIKA GIMNAZIJA U MOSTARU. Prekrižena je u naslovu obrasca Izvješća riječ VELIKA i iznad nje napisano FRANJEVAČKA, prekrižena je potom riječ MOSTARU i dopisana riječ ŠIROKOM BRIJEGU. Tako je prepravljeni obrazac dobio naslov: FRANJEVAČKA GIMNAZIJA U ŠIROKOM BRIJEGU. Slijedi popunjen obrazac. Naznačeno je da je to školska godina 1910./1911. u vremenu od 1. IX. do 1. II. 1911. Izvješće je poslano Starješinstvu provincije pod urudžbenim brojem 5 Franjevačke gimnazije Širokibrieg. Tabelačno su prikazani sljedeći učinci tog školskog polugodišta: ocjena vladanja (dano po razredima i “u svemu”), ocjena napretka (“napredak bijaše po razredima”), marljivost (“marljivost bila je po razredima”), po predmetima propalo, i zadnja rubrika, dopisana rukom, u kojoj je dan uspjeh po pojedinim razredima. Učenika je na kraju prvog polugodišta u ovoj školskoj godini i prema ovom Izvješću sedamdeset. Od tog je broja četrdeset i sedam internista i dvadeset i tri eksternista.

Ova su i sljedeća godina povijesno bitne, jer je u njima konačno utemeljen Konvikt za vanjske đake – eksterniste, u čem je nemalu ulogu imao upravo direktor gimnazije, fra Didak Buntić. To su oni đaci koji od početka nemaju namjeru biti fratri – redovnici i svećenici, već su u Širokom Brijegu u Gimnaziji da bi bili odgajani i da bi se školovali. Ideja Konvikta za eksterne đake već je davna želja profesorskog zbora, stara više od deset godina. Prvi se put spominje u prigodi rasprave mjesta za gradnju nove gimnazijske zgrade 1898. godine. Zna se iz tabelačnog prikaza Prvog gimnazijalnog izvješća iz 1919. godine da je od školske godine 1903./04. bio jedan eksterni đak u ovoj Gimnaziji, a od 1908./09. redovno svake godine, dok je god postojala Gimnazija.

Konačno, prvi put nakon postanka Kustodije (1852.) i poslije Provincije (1892.), Tabula je tiskana u obliku knjižice i dana svim fratrima u Provinciji.³⁸ Ova Tabula daje

vom daljnjem procvatu ...U slučaju, da mi ... nebi kroz osam dana bilo u stanju riješiti ovu moju poniznu prošnju ... pa ću tad agenda ravnateljstva predat u ruke P. O. fra Didaka Buntića, kao najstarijega člana ovdašnjega učiteljskoga zbora, kao i člana toga mnogopošt. Starešinstva ...” (SP SV 31., Folija 37.)

37 SP SV 33., Folija 83.-84.

38 Elenchus, Almae missionariae provinciae Ordinis Fratrum Minorum i Hercegovina, ad annum Domini 1911. Mostar, 4. 5.1911., Typis Typograficae Societatis Croaticae. Ima 23 stranice, tiskana je na kvalitetnom

iscrpane podatke o svim fratrima u provinciji, njihovim službama i mjestu djelovanja, a jer je učinjena 4. 5. 1911., spada u konac školske 1910./11. godine. Pod brojem 3 na 9. stranici dan je iscrpan opis života u Gimnaziji ispisivanjem imena profesorskog i đачkog zbora te godine. Tabulu Gimnazije dajemo u cijelosti:

“Gymnasium sive Collegium Seraphicum in Široki – brijeg.

a) Director instituti: R.P. Didacus Buntić, ex-Def. Prov., profess. Linqvarum lat. et graecae.

b) Praefectus pro candidatis ad Ordinem destinatis: M.V.P. Bernardinus Smoljan, prof. discipl. Ad relig. Pertinentium.

c) Professores:

R.P. Simon Ančić, scient. Natur., custos musei et apothecae.

R.P. Aemilius Miloš, lingu. Lat. et graec.

M.V.P. Stepjanus Hromić, scient. nat., instructor cantus et artis musicae.

M.V.P. Paulus Dragičević, Lect. glis. Hist., geograph. et his. prof.

M.V.P. Thadaeus Beljan, lingu. chroat., praef. pro stud. ad Ord. non destinatis.

M.V.P. Eugenius Tomić, linguae. german.

M.V.P. Bonifacius Majić, linguar. Graecae et lat., praefectus sec. stud. ad Ord. dest.

d) Alumni ad Ordinem destinati:

In prima Classe:

Andrijanić Aemilius, Bakula Antonius, Barbarić Philippus, Barišić Petrus, Brkić Elias, Korać Philippus, Marić Matthaeus, Sesar Joannes, Slišković Florianus, Šimić Antonius, Zrno Aemilius, Zubac Thaddaeus.

In secunda Classe:

Babić Matthaeus, Čuljak Nicolaus, Glavaš Georgius, Luburić Joannes, Mikulić Stephanus, Nuić Nicolaus, Sesar Marianus, Šimić Joannes, Tomić Augustinus, Zrno Aemilius, Zubac Thaddaeus.

In tertia Classe:

Bašić Joannes, Grgić Michael, Jarak Nicolaus, Kraljević Nicolaus, Miloš Josephus, Petric Petrus, Šimović Lucas, Šušnjar Joannes.

papiru, a uvezana “klamanjem” u polukartonsku koricu smeđe i drugih boja. Dodatak joj je popis fratara koji su blago u Gospodinu preminuli od 1903. godine. U predgovoru je cjelokupan popis kustosa od 1852. godine i provincijala od 1892. godine do 1911. godine. Uredio tajnik Provincije, fra Leo dr. Petrović.

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u Širokom Brijegu

In quarta Classe:

Gašpar Georgius, Križić Antonius, Leko Amabilis, Matijević Josephus, Vukšić Joannes, Zovko Marcus.

In quinta Classe:

Franjić Nicolaus, Krešić Vitus, Pandžić Joannes, Penavić Carolus, Sivrić Joannes.

In sexta Classe:

Čulina Joannes, Glavota Elias, Lasić Petrus, Ostojić Georgius, Sabljic Matthaëus.

	Summa:	46
Alumni ad Ordinem non destinati		21

	Summa:	67.

Školska godina 1911./12. u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

Raspored osoblja učinjen 7. svibnja 1912. u franjevačkom samostanu u Mostaru opet je tiskan kao knjižica,³⁹ te o stanju na kraju školske godine 1911./12., u preglednom obliku, donosi sastav profesorskog i internog đачkog zbora.

Direktor je Gimnazije fra Didak Buntić, i profesor jezika grčkog i latinskog; prefekt je sjemeništara fra Bernardin Smoljan i profesor vjeronauka; fra Šime Ančić, kustos gimnazijskog muzeja i ljekarne, profesor je fizike i matematike; fra Sebastijan Lesko, profesor latinskog i učitelj pjevanja i sviranja; fra Pavo Dragičević, profesor povijesti i zemljopisa; fra Tadija Beljan, prefekt eksternih đaka i profesor hrvatskog jezika; fra Eugen Tomić, profesor njemačkog jezika; fra Bonifacije Majić, drugi prefekt sjemeništara i profesor grčkog i latinskog; fra Tomo Zubac, profesor prirodopisa.

Gimnazija duboko žali što njezini đaci ne mogu polagati tečajne ispite. Stoga su uprava Provincije i direkcija gimnazije nastojale da nakon svršenog šestoga razreda, uz novicijat na Humcu, u realnoj gimnaziji u Mostaru polažu VII. i VIII. razred i veliku maturu. Ministarstvo prosvjete pravilo je velike probleme tim đacima, pa prema tome i Provincijalatu i direkciji gimnazije. Naime, zahtijevali su da đaci moraju pojedinačno položiti svaki od svršenih šest razreda, prijamni za upis u VII. i VIII. razred.

39 A da je onaj od prošle, 1911. godine, "prvi", svjedoči bilješka "Annus II" na ovome iz 1912. godine.

“Glede ovogodišnjeg šestog razreda, željelo se, da bi i ove godine koji pridao ispit u Mostaru. Nijedan se od njih nije prijavio, nego samo Ilija Glavota.⁴⁰ U to je ime prošle nedilje bio fra Didak u Mostaru, da bi se s Vama dogovorio, nu pošto Vas tu nije bilo, ostala je stvar.”⁴¹

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u Širokom Brijegu

Školska godina 1912./13. u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

Samim krajem prošle i početkom ove školske godine “Mnogopoštovanom Redodržavništvu” u Mostaru stigao je temeljit dopis, potpisan od profesorskog zbora iz Širokog Brijega:

“Iskustvom poučeni i u stvar dobro upućeni, usuđuju se nižepotpisani tom Mnogopoštovanom Starešinstvu slijedeću stvar dostaviti: Poznata je stvar, da je nas učitelja sveta dužnost, da nastojimo, te naš Red dobije i duševno i tjelesno dobro razvijene đake. Jedan pako od glavnih uvjeta za ovo postignuti jest čista i dostatna hrana. Nu pažnja nad đачkom hranom smatrala se ovđe uvijek i smatra nekom sporednom dužnošću, što je samo izvorom nezadovoljstva i nesuglasicom bivalo, te je i čitavom odgoju đaka u velike škodilo. Razlozi pako ovi neuređenoj sustentaciji đaka jesu po našem uvjerenju slijedeći:

- a) Što upravitelji đачke hrane nemaju nikakve sveze s učecom mladeži, te potom nijesu dobro upućeni u njezine temeljne i zdravstvene potrebe.
- b) Što upraviteljstvo samostana i onako ima dosta posla s upravom župe, da negda uz najbolju volju nema vremena, da se s tim poslom bavi, te tako uprava tako važne stvari prelazi u ruke kojeg laika ili neiskusnog sluga.

Buduć pako s jedne strane, da ovo dosadašnje stanje ne može dalje ostati, a s druge, da posvemašno ocijepljenje đачke ekonomije od samostanske zbog skorog prenešenja gimnazije u trošak zahtjeva i neprilike stvara, to ovaj učiteljski zbor slijedeći način za odobrenje predlaže:

40 Ilija je Glavota rodom iz Drinovaca, prijateljvao je s Antom Šimićem, koji je mlađi od njega, ali su jedno vrijeme bili skupa u širokobriješkoj gimnaziji kao internisti – sjemeništari. Zajedno su s drugim đacima pokrenuli đачko društvo “Polet” i list širokobrijeških đaka, “Ruža”. Školske godine 1910./1911. Ante je bio u I. razredu, a Ilija u VI. Ilija je 1916. u Drinovcima umro od gladi, a Ante mu je Šimić napisao i u novinama *in memoriam* objavio članak “Pjesma gladi”.

41 SP SV 34., Folija 142.-43., Širokobrijeg, 5. 6. 1911. fr. Bernardin Smoljan provincijalu.

- a) U naređivanju obroka za đake interniste ima se pitati prefekt đaka i jedan od učitelja koga starešinstvo imenuje.
- b) Svakim danom na podne, osim petka i subote, ima se đacim mrsno jelo davati.
- c) Ako je kad nemarom sluge hrana za đake zgotovljena neuporabiva – o čemu suditi stvar je gornje dvojice – ima se na zahtjev istih drugo đacim dati.
- d) Kuhač đaka ima se izključivo tim baviti, te je svih drugih službi u samostanu rješen.

Uvjereni, da će se na ovaj način i zavodu i općoj stvari koristiti

Ostajemo sinovski odani
Širokibrijeg, dne 3. svibnja 1912.⁴²

Vremena nimalo nisu pogodovala nekom obilatome stolu, što je razvidno iz ondašnjih “potribitih stvari sa samostansko uzdržavanje”, potom iz potpore vladinih ustanova te iz samoorganiziranja Provincije, da se za sjemenište napravio razrez po župama i samostanima, kako bi fratri sami održali svoj zavod Gimnazije. Samo dan nakon dopisa koji je profesorski zbor na čelu s direktorom fra Didakom uputio starješinstvu redodržave, istom piše i u svoje ime sam direktor Gimnazije, fra Didak Buntić:

“Suvišno bi bilo svaku riječ trošiti predočujući od kolike je važnosti, potrebe i koristi školstvo po društvo, narod i Red, budući da je to mnogopoštovanome Starešinstvu dobro i predobro poznato, kako se osobita briga svuda posvećuje školstvu i uzgoju mladeži. I što vrijedi za školstvo uopće, to vrijedi za srednje školstvo i tako zvane gimnazije, napose. Tu je baš temelj našem napredku, tu uvjet opstanka, tu sadržaju današnjeg društvenog položaja; tu je najšire i najplodnije polje našem radu, tu jamstvo i zalag naših nada i naše budućnosti.

Mi doduše imamo takav zavod, koji je – hvala najprije Bogu, zatim skrbi našeg starješinstva kao i maru te požrtvornosti našeg učiteljstva – kraj svih neprilika, zapreka i siromaštva, tako napredovao i razvio se, da je lijepo ime i glas na vani takodjer stekao, tako, te i ako se ne možemo s njim ponositi, ono bar ne moramo radi njega stiditi.

Žali Bože mi u današnjim okolnostima ne možemo na daljnji napredak i razvitak ovoga zavoda zbog neured-

42 SP SV 37., Folija 218. U potpisu su: o. Bernardin Smoljan, o. Eugen Tomić, o. Šimun Ančić, fra Tadija Beljan, fra Sebastijan Lesko, fra Bonifacije Majić, fra Tomo Zubac, fra Mile Miloš, fra Pavo Dragičević, fra Didak Buntić, direktor gimnazije.

nosti i nedostatnosti školskih prostorija i nesredjenih prilika ni pomišljati. Stoga hoćemo li da se sviju nas vruća želja ostvari, te naša gimnazija ne bude jednostavna samostanska škola, nego premac i takmac državnih te vrste zavoda: da se naša gimnazija podigne na osam razreda, javnu gimnaziju, za čim mi sustavno i neumorno idemo i težimo, nužno je, da se već sada mislimo i da se postaramo:

1. Da naša gimnazija dobije čim prije novu, dostojnu nas, dostojnu svoga imena, svoje svrhe i zadaće zgradu.
2. Da ovaj zavod bude sam o sebi, odjeljen od samostana i samostanske uprave.
3. Da bude u jednom ovećem mjestu, gdje bi najkorisnije i najpristupačnije našem katoličkom hercegovačkom narodu bio.

Konkretniji predloga u tome pravcu zasad na iznosi-mo, jedno, da tim ne prejudiciramo odlukama Starešinstva, a drugo što nećemo da upadamo u istu pogrešku; kao što ne bi rada, da ni Starešinstvo krparenjem i kojekakvim polovičnim mjerama, s kojim se ništa nepostizava čestito, budući da takove rijetko kada svrhisi dovode, pače u stanovitim prilikama štetno djeluju, u istu nezapane. Mi smo s takvim jednim predlogom izašli pred Starešinstvo prije kakvih petnaestak godina, i to je upravo bilo uzrokom one kobne pogreške, što se je ovdje jako mnogo potrošilo, a učinilo samo nešto, ili skoro ništa, naime jedan vlažni, mračni tunel, bez estetskoga ukusa, bez praktične svrhe i vrijednosti, koji je već ondašnjim prilikama jedva zadovoljavao.

Da ne duljimo i koje kakvih rekriminacija ne pravimo, završujemo i molimo to mnogopoštovano redodržavno Starešinstvo, ako mu je stalo do ugleda i napredka naše Provincije, o čemu ni najmanje ne sumljamo, neka bi ovu stvar pomljivo ispitalo, zrelo promislilo i ozbiljno u ruke uzelo, te čim skorije ovoj potrebi doskočilo – ovaj ideal ostvarilo.

Na stranu sa malodušnošću! Ljudi su sve uradili, pa će i to. Bogu hvala sila imamo, i sami ne znamo što možemo, kad bi smo nešto htjeli i odvažnosti imali.

Neograničeno pri tom povjerenje stavljajući u razboritost, požrtvovnost i dobru volju tog mnogopoštovanog redodržavnog Starešinstva, bilježim se ispred društva i zavoda

Didak Buntić, dir. Gimn.
Široki-brijeg 4./V 1912.²⁴³

43 SP SV 37., Folija 216.-217. Franjevačka gimnazija na Širokimbrijegu, broj 41.

Iz fra Didakova je dopisa opipljiv neprekinut tijekom problema i poteškoća koje ovaj zavod, sve tamo od 1895. pa nadalje, prate. Uistinu ovaj njegov dopis i onaj, na samom kraju devetnaestoga stoljeća, njegova prethodnika na direktorskoj gimnazijskoj stolici, fra Mirka Matijevića govore o posve istim problemima. I sada kao i onda nedostaje adekvatni prostor, nedostaju sva ona toliko bitna sredstva i uvjeti da bi se gimnazijski zavod vinuo prema razini koju mu cijelo ovo vrijeme žele i profesorski zbor i starješinstvo Provincije. I sada se, kao i onda, traži neko drugo, veće i događanjima bliže mjesto, i sada se kao i onda preklinje starješinstvo da zavod Gimnazije razvijaju prema svim standardima i mjerilima koje propisuje društvena i režimska zajednica, pri tome mudro nastojeći da ona ostane pod isključivom upravom Provincije i samog ravnateljstva i direkcije zavoda.

Za ovu školsku godinu izvješće o radu Gimnazije "Mnogopoštovanom franjevačkom Redodržavništvu Mostar" šalje njezin direktor, fra Didak Buntić, 24. lipnja 1913. Izvješće je dato na memorandumu "Franjevačka gimnazija na Širokombrijegu broj 113.":

"Izvještaj o napredku nauka u gimnaziji svrhom školske godine 1912 – 13.

I. Broj đaka

- 1) Na početku godine upisano svega 96
i to nutarnjih 56, a vanjskih 40.
- 2) Ispisano tečejem godine 11
nutarnja 2, vanjskih 9
- 3) Bilo svrhom godine 85
nutarnjih 54, vanjskih 31

II. Napredak u nauku za prijelaz u viši razred bilo:

- a) odlično sposobnih (odlikaša) 12
nutarnjih 9
vanjska 3
- b) sposobnih 68
nutarnja 43
vanjskih 25
- c) nesposobnih bilo 3
vanjskih 1
nutarnja 2 i to:
Šimović Luka, uč. V. r. iz 1 predmeta
Matić Jure, uč. I. r. iz 2 predmeta
Neispitana vanjska dvojica.

III. Vladanje nutarnjih:

Imali vladanje:

a) vrlo dobro 26

b) dobro 25

c) prilično 3 = c) Slišković III. r.; Leventić M. i L. Šimović iz V. razreda.⁴⁴

U potpisu je direktor gimnazije, fra Didak Buntić.

Na Petrovdan, 29. lipnja, 1913. godine "Franjevačka gimnazija na Širokombrijegu" pod brojem 117. starješinstvu Provincije šalje izvješće da je "internist, učenik V. gimnazijalnog razreda", Luka Šimović, 28. lipnja svojevoljno napustio zavod. Direktora fra Didaka Buntića u zamjenu potpisuje o. fr. Šimo Ančić. Starješinstvo zaprima ovaj dopis i pod brojem 135. od 30. 6. 1913. arhivira ovu vijest, uz opasku: "Prima se do znanja!"⁴⁵

U drugom polugodištu ove godine postoji dopis direktora Gimnazije, fra Didaka Buntića, u kojem izvješćuje provincijsko starješinstvo:

"Dva su djaka direkciji prijavljena od njihova prefekta, da se izključe radi svoga vladanja iz redovničkog internata i to: Jakov Paponja djak IV. raz. i Nikola Kordić III. raz. Oni se optužuju da su: '1. Oboica se više puta prkosno ponašali prema profesorim u vrieme nastavnoga sata. 2. Paponja u više navrata krao djačke i samostanske stvari. 3. Obojica usprkos opomena i kazni držali duhan i pušili. 4. Kordić je pred celim svojim razredom pušio i izazivao: Tko će njega prijaviti. 5. Kordić se je prema nižim djacima goropadno vladao udarajući ih jako i to odmah nakon opomena i kazne. 6. Obojica su na 28. t. mj. zaniekali otvoreno prefektu posluš kad je naložio, da očiste mjesto (zahod) u kući. Pri neposluhu su ostali i niesu se tjeli pokajati.'

Optužba je, kako se vidi teške naravi. Kolika je pako krivnja dotičnih djaka uslied oteščajućih oli olakšajućih okolnosti to direkcija nije u stanju svoj sud izreći. Držeći se pri tome norme propisane naredbom tog mnp. Redodržavnoga starešinstva od 11. decem. 1913. br. 199. prema dužnosti svojoj javljam te sud odluku i dalji postupak prema rečenim djacima uvidjavnosti i razboru tog mnogopoštovanog starešinstva prepuštam i ostavljam."⁴⁶

44 SP SV 39., Folija 414.

45 SP SV 39., Folija 336.

46 SP SV 41., Folija 115., Franjevačka gimnazija na Širokombrijegu, br. 29., Mnogopoštovanom redodržavnom starješinstvu u Mostaru, Široki Brijeg 31. III. 1914., D. Buntić, dir.

Fra Didak je kao profesor i odgojitelj, na osobit način kao direktor gimnazije, nastojao u život školskog bića uvesti više pedagoške mjere nego one disciplinarne. On je, o čem svjedoči i ovaj dopis, kao i mnoga usmena i pismena svjedočenja njegovih kolega profesora i odgojitelja a još više njegovih đaka, odlučno i ispravno zastupao prava učenika. Htio je da dobiju pravo na svoju vlastitu obranu, a ne samo da ih se po kazivanju ili nečijem prenošenju događaja i kazni.

Školska godina 1913./14. u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

U ovoj je školskoj godini prema rasporedu osoblja Hercegovačke franjevačke provincije iz godine 1914. bio slijedeći profesorski zbor:

- “3. Gymnasium sive Collegium Seraphicum in Široki Brijeg.
- a) Director instituti: R. P. Didacus Buntić, profess. linguarum lat. et. graecae.
 - b) Praefectus pro FF. Clericis: R. P. Cyrillus Ivanković, Def., Conf.
 - c) Praefectus pro candidatis ad Ordinem destinatis: R. P. Sebastianus Lesko, mag. Cantus et artis musicae.
 - d) Professores:
 - R.P. Simon Ančić, scient. natur., mathem., custos musei et apothecae.
 - R.P. Aemelius Miloš, lingu. lat. et graec.
 - R.P. Paulus Dragičević, Lect. glis. Hist., geograph. et his. prof.
 - R.P. Thadeus Beljan Lingu. croat., praef. sec. FF. Clericorum.
 - R.P. Eugenius Tomić, linguae german.
 - R.P. Bonifacius Majić, linguar. graecae et lat.
 - R.P. Bernardinus Smoljan, prof. discipl. ad rel. pertinentium.
 - R.P. Thomas Zubac, scinet. natur.
 - R.P. Nicolaus Ivanković.
 - R.P. Carolus Grbavac, sec. praefectus juven. Ad Ord. dest.
 - R.P. Martinus Sopta.
 - e) Alumni ad Ordinem destinati:

IN PRIMA CLASSE:

Babić Josephus, Grbavac Staniskaus, Jordić Stephanus, Majić Venventius.

IN SECUNDA CLASSE:

Burić Stanislaus, Dumandžić Josephus, Herceg
Stephanus, Ivančić Johannes, Jukić Johannes, Kordić
Franciscus, Kosir Stanislaus, Sopta Didacus, Mišetić
Stephanus.

IN TERTIA CLASSE:

Artuković Andreas, Bebek Markus, Brkić Marianus,
Čorić Hieronymus, Jelavić Joannes, Leko Blasius,
Luburić Georgius, Luburić Martinus, Mandurić
Joannes, Martić Stephanus, Mikulić Matthaëus,
Musa Gregorius, Petrić Daniel, Raspudić Josephus,
Vidačković Jacobus.

IN QUARTA CLASSE:

Andrijanić Aemilius, Barbarić Philippus, Barišić Pe-
trus, Brkić Elias, Korać Philippus, Marić Matthaëus,
Paponja Jacobus, Slišković Florianus.

IN QUINTA CLASSE:

Babić Matthaëus, Čuljak Nicolaus, Luburić Joannes,
Mikulić Stephanus, Nuić Nicolaus, Sesar Marianus,
Šimić Joannes, Zrno Aemilius, Zubac Thaddæus.

IN SEXTA CLASSE:

Grgić Michael, Kraljević Nicolaus, Leventić Marcus,
Miloš Josephus, Petrić Petrus.

Alumni ad Ordinem distincti Summa: 49

Alumni ad Ordinem non destinati Summa: 39

Summa: 88

Starješinstvo je Provincije dužnost direktora gimnazi-
je smatralo iznimno važnom, temeljnom za život i buduć-
nost zajednice. Zato se prije kapitularnih sjednica, kad se
vršio razmjestaj osoblja, raspitivao provincijal kod pojedini-
ne subraće za njihovo mišljenje o ovoj tako bitnoj službi.
Na upit tko bi trebao biti direktorom gimnazije, postoji
pismeni trag u arhivu Provincije:

“Smatrajući se počašćenim Vašim cij. pismom držim
za čast i dužnost da Vam odgovorim i saopćim sadašnju
situaciju ovomašnjih prilika. – Bio sam u dva navrata kod
B..... (fra Didaka Buntića, m. o.) te je postao i mekši i
pristupačniji, a nada je da će sasvim nadoći, ali uz neke
uvjete. Ti su uvjeti: a) da on bude apsolutni gospodar, je-
dino Starešinstvu odgovoran, u svim stvarima što spadaju
na gimnaziju t. j. sva prava koja imadu direktori u drugim
gimnazijama da i on imade, kao raspolaganje s upisninom,

raspoređaj sati među profesorima i sl., b) da se on ne će pačati u disciplinarne stvari osim posredno preko pedagoga, c) da prefekt ima iskazivati svuda i u svem svoju pokornost direktoru, a ne prkositi, ignorirati, javno omalovažavati ... Glavno je da prefekt bude izvršujući organ direktorov.

... Mnogopoštovani! Ako se uzme u obzir da je uz sav njegov veliki auktoritet i među profesorima i đacima koji je stekao ne samo kao najstariji i najsposobniji profesor nego i time što je kadar bio inspicirati nastavnike, da je velikim nastava u zadnje vrijeme znatno nazadovala po priznanju nas svih i po njegovim riječima: što bi istom nastava trpjela ako dođe nesposoban i bez auktoriteta Direktor, a taki smo mi ostali svi. Fra Šimo bi bio točan u formalnostima, ali niti pozna koji klasični jezik niti njemački, niti ima svojstva za doličnu reprezentaciju. ... Kad se uzme u obzir, da istom sada valja teška kola uza stranu gurati kad se otpočne sa VII. i VIII. razredom, kad uvažite njegov ugled osobni koji je najsposobniji prema vani reprezentirati gimnaziju na svakom mjestu: onda i najviši neprijatelj njegov ... ne bi se mogao gore osvetiti gimnaziji ni čim kao time da ode iz nje. Glede same nastave mogao bi se on nadoknaditi ali direkcija, reprezentacija ugled unutra i vani nećete naći ni kod jednoga, a to su nužna svojstva za Direktora.⁴⁷

Školska 1914./15. godina u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

“3. Gymnasium seu Collegium Sraphicum in Široki Brijeg.

- a) Direktor instituti: R.P. Didacus Buntić, professor linguarum latinae et graecae
- b) Praefectus pro FF. Clericis: R. P. Eugenius Tomić, prof. lingu. germ.
- c) Praefectus pro candidatis ad Ordinem destinatis: R. P. Sebastianus Lesko, mag. Cantus et artis musicae, custos musei.
- d) Professores:
R.P. Aemilius Miloš, lingu. lat. et gaec.
R.P. Paulus Dragićević, Lect. glis. Hist., geograph. et his. prof.
R.P. Thaddaeus Beljan, lingu. croat., praef. sec. FF. Clericorum.

R.P. Bonifacius Majić, linguar. lat. et graecae, praef. iuven. In Convictu.

R.P. Bernardinus Smoljan, professor disciplinae ad rel. pertinentium.

R.P. Valentinus Zovko, Conf. et Subpraef. Iuven. Ordinis.

R.P. Nicolaus Ivanković, subpraef. FF. Clericorum, Conf. iuven. Ordinis.

R.P. Mathaeus Čutura, sc. natur.

R.P. Martinus Sopta.

R.P. Krešimir Pandžić.

e) Alumni ad Ordinem destinati:

IN PRIMA CLASSE:

Bakula Joseph, Bebek franciscus, Dragičević Georgius, Džajić Vitus, Galić Petrus, Kraljević Joannes, Skoko Antonius, Tolj Joannes.

IN SECUNDA CLASSE:

Babić Josephus, Grbavac Stanislaus, Kordić Stephanus, Majić Vincentius.

IN TERTIA CLASSE:

Artuković Honorius, Burić Stanislaus, Dumandžić Josephus, Herceg-Tonić Stephanus, Ivančić Joannes, Jukić Joannes, Kordić Franciscus, Kosir Stanislaus Mišetić Stephanus, Sopta Didacus.

IN QUARTA CLASSE:

Artuković Andreas, Bebek Marcus, Brkić Marianus, Ćorić Hieronymus, Jelavić Joannes, Leko Blasius, Luburić georgius, Luburić Martinus, Mandurić Joannes, Martić Stephanus, Mikulić Matthaesus, Musa Gregorius, Petric Daniel, Raspudić Jospheus, Vidačković Jacobus.

IN QUINTA CLASSE:

Andrijanić Aemillus, Barbarić Philippus, Barišić Petrus, Brkić Elias, Korać Philippus, Marijić Matthaesus, Paponja Jacobus, Slišković Florianus.

Alumni ad Ordinem destinatiSumma: 45

Alumni ad Ordinem non destinatiSumma: 39

Summa: 84⁷⁴⁸

Na sam dan provincijskog kapitula, 4. 5. 1915., u kojem je učinjena promjena osoblja, direktor Franjevačke gimnazije Široki Brijeg, fra Didak Buntić, piše starješinstvu:

“Čuo sam iz pouzdana izvora da se med ostali s ovog zavoda misli promjenuti fr. Šimo i fr. Mile. Naravno da nije moja dužnost niti ikakovo moje pravo uplitati se u odluke starješinstva niti smetati oli priječiti takove odluke, ali istodobno dužnost je moja kao ravnatelja ovog zavoda, kome su sjegurno sve prilike na njemu poznate, smijem reći bolje nego ikome, to mnogopoštovano starješinstvo upozoriti sa općeg našeg gledišta probitka, ugleda i napredka ovog zavoda koji je tako javnosti eksponiran i državnoj kontroli podvrgnut da bi takva odluka po ovaj zavod bila nesamo štetna nego upravo u današnjim prilikama kobna. Ja kažem da su te dvije prokušane sile u današnjim prilikama ne samo nužдне nego ničim nenadoknadive. Zato ja odrješito velim, ako je stalo, kao što je i što mora biti tom našem mnogopoštovanom stariješinstvu do napredka i ugleda ovog zavoda, da toga nipošto učinilo nebi. Milo bi mi i drago bilo kad bi nas sve sutra nove kvalificirane sile zamjenuti mogle, ali kad to nažalost nemože biti, neka se bar u sposobne nekvalificirane nekreće i postepeno manje prikladne sa novim nadomještaju. Toliko u interesu ovog zavoda, njegova i Vašega ugleda stavljam na srce i u dobrohotno uvažavanje našem red. Starješinstvu.”⁴⁹

Fra Šimo Ančić i fra Mile Miloš “nekvalificirani” su, ali “sposobni”, zato na njihovu ostanku zahtijeva isto tako “nekvalificirani”, ali sposobni ravnatelj fra Didak Buntić. Nekvalificiranost se sastoji u tome da nemaju položene državne gimnazije, koje i nije bilo u vrijeme kad su oni završavali Franjevačku samostansku školu. Stoga se i trude, što je očit primjer s fra Martinom Soptom, koji spada u onu petoricu koje spominje provincijal Visokoj Vladi za dodjelu stipendija kako bi završili studij za pojedini predmet, koji bi, tako osposobljeni, potom u Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu i predavali. Time bi se otklonio jedan od većih problema koje ima ovaj zavod na svom putu do priznanja javnosti i izjednačivanja njegova statusa s drugim državnim školama i gimnazijama.

U Pismohranu Provincije za ovu godinu imamo sačuvan "Statistički pregled učenika kroz školsku god. 1914.-15.:"⁵⁰

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u Širokom Brijegu

Broj učenika:

a) početkom šk. godine 1914./15.

b) svršetkom šk. god. 1914./15.

Istupili:

Definitivni uspjeh klasifikacije u školskoj godini 1914.-15.

I.red s odlikom dobiše:

I.red dobiše:

II.red dobiše:

Neocjenjeni ostadoše:

Svega:

		razred										ukupno
I.		II.		III.		IV.		V.		VI.		
internisti	externisti	internisti	externisti	internisti	externisti	internisti	externisti	internisti	externisti	internisti	externisti	
8	12	4	23	10	11	15	9	8	2		2	104
8	9	4	22	10	11	15	9	7	1		2	96
	3		1					1	1		2	8
1	1		3	1		1						7
7	7	4	12	9	10	12	8	7	1			78
			8			2	1					11
					1			1	1			5
20		27						10				
17		26		21		24		8				

50 SP SV 44., Folija 93. u potpisu je tabelarnog prikaza pečat Franjevačke gimnazije Širokobrijeg i fra Didak Buntić, direktor gimnazije.

Broj se internista sjemeništara u ovom tabelarnom prikazu u potpunosti slaže s brojem imena đaka u pojedinim razredima koje popisuje Tabula iz 1915.

Zanimljiv je dopis direktora fra Didaka Buntića provincijalnom starješinstvu, u kojem je naveden troškovnik koji vodi ravnatelj gimnazije. Iz prikazanog troškovnika kroz ovu školsku godinu može se dosta toga zaključiti te još više i opipljivije približiti životu direktora fra Didaka Buntića i samog uzgojnog zavoda u Širokom Brijegu.

“Franjevačka gimnazija na Širokimbrijegu, Broj 76.
Mnogopoštovanome redodržavnom starješinstvu u Mostaru

Na današnji dopis tog mnp. red. stariješinstva pod brojem 37. čast mi je izjaviti da se uistinu sjećam toga usmenog naloga mnp. o. provincijala ali da sam to čisto bio zaboravio u svrtlozi koju sam baš ovih dana imao pa neka izvine. Što se pako opredjeljenog termina tiče neka to mnogopoštovano redodržavno stariješinstvo opet izvine, što meni nije i po svoj prilici neće biti moguće do toga roka zahtjevu udovoljiti, nego će to istom moći sa slijedećom poštom biti.

Primitak sveukupne upisnine što sam ju primio djelom od fr Sebastijana djelom od Majića iznosi 570 Kr. (petsto sedamdeset).

Razhod

<u>T. br.</u>	<u>Dne</u>		
1	21.IX	za dvije kutije papira Pacheru	9.25
2	“	za jednu zemlj. Kartu istome	1.00
3	“	za njem. Besjedovnicu i 4 kom. držala	1.60
4	“	za 100 kuferata i tintu za stampilju	3.40
5	13.X	za put u Mostar	7.90
6	20.X	poštaru za biljege i napustnice	5.60
7	26.XI	Hartmann za dvije zemljovidne karte	24.96
8	28.XI	za dvije pošiljke inspkt.	1.20
9	1.XII	Sebastijanu za teke	40.00
10	4.I	za biljege poštaru	10.00
11	18.I	za dopisnice i doznačnice poštaru	7.10
12	29.I	Peri Penaviću za prevoz i kiriju skioptikona	24.00
Iznos			136.01

Prenos 136.01

13	29.I	poštarine za karte	2.84
14	9.II	Pacheru za papir i kuferte	6.50
15	16.II	poštarina od slika i platna za skioptikon	3.64
16	17.II	Stjep. Kugli u Zagreb za 5 histor. zemlj. karata	93.00
17	20.II	Mandiću za put u Mostar	4.40
18	28.III	Sengsbratlu u Beču za jedan skiop 'Venus'	395.00
19	6.IV	Put u Mostar	10.00
20	"	za jednu bocu tinte	1.60
		Skupa raz.	652.99

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u Širokom Brijegu

Sredstva na raspolaganju koja je ove godine dir. imao:

Od upisnine	570 Kr
Od vlade	500 "
	<hr/>
Skupa	1070 "
Razhod	652.99
	<hr/>
Ostatak	417.01
Tražbine će iznositi kojih	200 Kr
	<hr/>
Prema tome ima još čistih oko	220 Kr

na raspolaganje. To je eto račun i razjašnjenje traženo skupa.

D. Buntić, dir. Gim.
 20/IV 1915."⁵¹

Školska godina 1915./16. u
 Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

Profesorski je zbor već odavno prešao onu zamišljenu brojku od deset učiteljskih sila. K tomu, gledajući tabule razmještaja, u samostanu u Širokom Brijegu sve je više isluženih učitelja i profesora, koji uz pastoralne dužnosti, ili su jednostavno "u miru" ("de familia"), imaju i zaduženje "đačkog ispovjednika" ili "duhovnika mladeži", što uz

aktivne učitelje zavodu daje na sigurnosti i značenju. Tabule sve više govore o tome da za profesore dolaze najmlađi fratri, pristigli netom sa svjetskih sveučilišta. Nastojanja su starješinstva, ravnateljstva Gimnazije i profesorskog zbora da novim profesorima budu ljudi koji su kvalificirani u svakom smislu: izučenog studija za predmet koji će predavati i s položenom gimnazijskom maturom, kako bi u svakom smislu omogućili i napredak zavoda prema njegovu posvemašnjem izjednačivanju s ostalim javnim i državnim gimnazijama.

Odmah na početku ove školske godine i nakon prve učiteljske sjednice ravnatelj je s profesorskim zborom poslao sljedeću relaciju starješinstvu Provincije:

“Učiteljski zbor ovijem se obraća na to m. p. redodržavno starješinstvo s nekoliko konkretnih u stvari ovoga zavoda stvorenih i jednoglasno na prvoj ovogodišnjoj sjednici učiteljskoj usvojenih prijedloga, kojih nesamo korist i izvedivost nego i prijeku nuždu nije moguće, da to m. p. Starješinstvo i samo ne uviđa.

Izričito naglasujemo, da mi ne tražimo ništa suvišna, ništa teška, ili što bi prema našim današnjim prilikama nemoguće i neprovedivo bilo kod samo malo više pažnje, volje i održivosti toga m. p. starješinstva.

Radi se naime o stvarima, o kojima zavisi ugled, razvitak, pače opstanak nesamo zavoda nego budućnosti naše provincije kao takove.

1. Prvi naš prijedlog jest, da se bar sva četvorica, koja imaju maturalne svjedodžbe bez obzira na ikakve poteškoće ili trošak još ove godine pošalju na univerzu radi daljnje strukovne naobrazbe i državnih ispita, bez kojih se kroz kratko vrijeme neće moći održati naša gimnazija, a taj će slučaj nastupiti, čim se uvedu državnopravne prilike u zemlji, što nije daleko, kako svak uvidjeti može. Ne gubimo dakle uslijed našega nehaja ni časka vremena, i ne propustimo prilike, koja nam se pruža, i koje možda nikad imati nećemo, da osiguramo budućnost zavoda, našega javnog djelovanja, i prema tome naše provincije. Dosada smo smatrani i držani kao neka časna relikvija, s kojom će i javnost i država i vrijeme samo obračunati. Ni sedmi i osmi razred ni zgrada gimnazije niti ikakva druga stvar nije nam ni izdaleka tako nužna i potrebna kao učiteljsko osoblje s akademskom naobrazbom i priznatim državnim ispitima. Kad budemo imali to, imat ćemo jedno i drugo i sve ostalo, jer tijelo lasno nađe odijelo. Ovdje nam ne smije manjkati sredstava, jer se radi o našoj budućnosti, o opstanku, o temelji-

ma, bez kojih prijeti pogibao očita i neminovna, da se čitava zgrada naše provincije ne stropošta i ne sruši. A to je najveća i najpreča dužnost našega starješinstva providjeti i spriječiti, da se ne dogodi.

2. Unikum je to bez ikakve sumnje na čitavom svijetu, da uprava franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu, toliki zavod sa tako mnogim i raznovrsnim poslovima i zahtjevima, koji se na nju stavljaju, nema ni ureda ni ogrijeva ni posluge. I to baš ne služi nimalo našem starješinstvu na čast, da se tako dugo i za tako primitivne i najnužnije stvari bez ikakva uspjeha moljakati i boriti mora umjesto, da se samo starješinstvo prema svojoj dužnosti za to pobrine i postara i tako omogućiti i olakoti rad i vršenje i ovako teške i s mnogom odgovornosti skopčane službe i dužnosti. Ovakovi se odnošaji jednostavno ne mogu dulje podnositi.
3. Budući da je kod nas obuka iz valjanih i opravdanih razloga neprekidna od 7 – 12 sati, to đaci tokom predavanja uslijed neprestane napetosti i duševnoga rada izgledne i obnemogu, te nijesu u stanju odgovarati svojoj dužnosti i zahtjevima, kako bi mogli i morali, umoljava se m. p. starješinstvo redodržavno, da se i za to postara, kako bi naši đaci internisti mogli dobiti oko 10 sati bar komadić hljeba za istrajati i izdurati.

U čvrstoj nadi, da će m. p. starješinstvo svim našim opravdanim željama čim skorije u općem interesu u susret izaći i udovoljiti, bilježimo se

D. Buntić, dir., profesori: fra Sebastijan Lesko, fra Eugen Tomić, fra Pavo Dragičević, fr. Bernardin Smoljan, fra Tadija Beljan, fra Mato Čutura, fra Bonifacije Majić, fra Mile Miloš

Široki Brijeg 21. listopada 1915.”⁵²

Ove je školske godine fra Didak bio odlikovan kao jedan od najboljih prosvjetitelja Bosne i Hercegovine.⁵³ On je aktivni član HNZ-a i predsjednik njezinog ogranka Široki Brijeg, graditelj je crkve, aktivan u analfabetskim tečajevima, štoviše njihov pokretač i osnivač. Sve su to aktivnosti uz ovu glavnu, ravnateljsku. Normalo je da mu za njegov rad treba i prostora i razumijevanja. Kad spominje “moljakanje” za najosnovnije vjerojatno misli i na sobu

52 SP SV 44., Folijska 200.-201., Franjevačka gimnazija na Širokom Brijegu, broj 324.

53 Usp. KO, God. XVII. Mostar 1916., br. 3. str 65.-66.: “Direktor franjevačke gimnazije fra Didak Buntić odlikovan ... ovih je dana odlikovan viteškim krstom Franje Josipa I. za prosvjetni rad i zasluge...”

u samostanu za “kancelariju” u kojoj bi mogao reprezentativno primiti sve one koji službeno dolaze u gimnaziju, potom sobu za HNZ.

U arhivu je Provincije sačuvano izvješće za ovu školsku godinu, koje iz Širokog Brijega šalje o. fra Didak Buntić, direktor Gimnazije, provincijskom starješinstvu. Službeno je poslano pod urudžbenim brojem 131. 5. srpnja 1916. godine:

“U prilogu dostavlja se tom mnogopoštovanom starijeshinstvu tablica sa statističkim podacima vrhu stanja cijelokupnoga na ovom zavodu u školskoj godini 1915-16.”⁵⁴

Pod općim naslovom “Franjevačka gimnazija na širokom Brijegu. Statistički pregled đaka”, dano je pet tabelarnih prikaza.

“1. Promjene učenika tijekom školske godine i broj kocem I. i II. polugodišta:”

- a) navedeno je po pojedinim razredima koliko je učenika upisano ili bilo početkom školske godine. Učenici su u svakom razredu razdijeljeni na interniste i externiste. Tako je u I. razredu novonadošlih internista 5, externista 11; “brojtbeno stanje iz nižeg ovoga razreda” u II. razredu je 8 internista, 10 externista i 5 ponavljača – ukupno 15, u III. r. 4 internista, 14 externista, u IV. r. 9 internista i 1 ponavljač – ukupno 10, 6 externista, u V. r. 9 internista, 8 externista i u VI. r. 10 internista, 1 externista, što ukupno čini na početku godine 40 internista i 39 externista, s ponavljačima je na početku godine 46 internista i 55 externista – sveukupno 101.
- b) “Tijekom školske godine” u I. polugodištu nema novopridošlih, a “ostavilo učilište” na način da su “istupili”: u VI. r. 1 internist – sveukupno 1, a externisti su istupili u II. r. 2, u III. r. 2, u IV. r. 1 i u V. r. 2 – sveukupno 7. Tako je “Broj učenika koncem I. polugodišta” u I. r. 5 internista, 11 externista, u II. r. 8 internista, 13 externista, u III. r. 4 internista, 12 externista, u IV. r. 10 internista, 5 externista, u V. r. 9 internista, 7 externista i u VI. r. 9 internista, 1 externist.
- c) “Broj učenika koncem II. polugodišta 1915./16.” je: u I. r. 5 internista, 11 externista – ukupno 16; II. r. 8 internista, 13 externista – ukupno 21; u III. r. 4 internista, 12 externista – ukupno 16; u IV. r. 10 in-

ternista, 5 externista – ukupno 15; u V. r. 9 internista, 6 externista – ukupno 15; u VI. r. 9 internista, 1 externist – ukupno 10. To ukupno u svim razredima čini 45 internista i 48 externista, a sveukupno đaka na Gimnaziji 93.

2. “Pregled učenika po dobi” drugi je tabelarni prikaz: od I. do VI. razreda je starost đaka u rasponu od 12 do 21 godine: od 12 g. ih je 5, od 13 g. ih je 10, od 14 godina ih je 18, od 15 g. ih je 14, od 16 g. 23, od 17 g. 9, od 18 g. 12, od 19 g. 2, od 20 g. 6 i od 21 g. 2.
3. “Pregled učenika po vjeroispovijesti i staležu roditelja”: Na koncu su II. polugodišta svi učenici katoličke vjeroispovijesti, i svim učenicima su živi očevi. Po staležu su roditelji: posjednici - u I. r. 13, u II. r. 18, u III. r. 16, u IV. 16, u V. r. 12 i u VI. r. 10; činovnici – u I. r. 1., u II. r. 2, u III. r. 1, u V. r. 2; trgovci – u I. 1. u II. 3, u V. r. 1. i u VI. r. 1; zanatlije – u V. r. 1; osnovni učitelji – u I. r. 1, u III. r. 1 i u V. r. 1.
4. “Pregled učenika po zavičaju”, iz Hercegovine je 98, iz Bosne u I. r. 1 i u III. 1, te u V. r. 1 i iz Češke u V r. 1 učenik.
5. “Pregled učenika po napredku”: Izvrsno sposobnih u svim razredima je 8, sposobnih je 75, nesposobnih 6, neispitanih je 7, a s “dopustom za ponov., isp. nak. 2 mjes.” 1.⁵⁵

Školska godina 1916./17. u
Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu – osnutak VII. razreda

Prema Tabuli 26. 4. 1917. godine, dakle II. polugodišta šk. godine 1916./17., profesorski zbor u gimnaziji jest sljedeći:

R.P. Didacus Buntić, Director Gymnasii, Conf. et Praed.

R.P. Simon Ančić, Prof. gymnas., Conf. et Praed.

R.P. Aemilius Miloš, Prof. gymnas., Discret. Conventus.

R.P. Sebastianus Lesko, Praef. iuven. Ordin., Prof., Discr. Convent. Magister Cantus.

R.P. Paulus Dragićević, Lect. glis. Hist. Eccles. Discr. Convent. Magister Caeremon., Conf. et Praed.

R.P. Thaddaeus Beljan, Prof. Gymnas., Conf. Praed.

R.P. Eugenius Tomić, Praef. FF. Cler., Prof., Ductor Exert. Spir.

R.P. Bonifacius Majić, Prof., Praef. iuv. extra Conv., Conf.

R.P. Bernardinus Smoljan, Prof., Dir III. Ord., Conf., et Praed.

R.P. Matthaeus Čutura, Dr. Phil. Prof., Custos Musei, Cof. et Praed.

R.P. Valentinus Zovko, Prof., Subpraef. Iuv. Ord., Conf. et Praed.

R.P. Martinus Soptić, Prof., Conf. et Praed.

R.P. Leopoldus-Augustinus Zubac, Prof. Subpraef. FF. Cler., Conf. et Praed.

Profesorima svakako treba pridodati ispovjednike i duhovnike sjemeništara (internista) i konviktoraca (eksternista):

R.P. Georgius Zlopaša, Vic. Conv., Socius Par., Conf. iuv. extra Conv., Conf. et Praed.

R.P. Alfonsus Ćurić, Cat. In Lištica, Conf. iuv. Ordin., Conf. et Praed.⁵⁶

Đaci VII. razreda, koji je uveden ove godine, završeni su novaci na Humcu, klerici s jednostavnim zavjetima. "Prosti redovnički zavjeti. Nakon godinu dana kušnje na Humcu položili su 7. lipnja proste redovničke zavjete u ruke m. p. O. Duje Ostojića provincijala: Andrianić fra Špiro, Barbarić fra Spasoje, Barišić fra Kažimir, Brkić fra Darinko, Slišković fra Anzelmo, Marijić fra Leonardo, Paponja fra Fabijan, Ćorić fra Božidar, Leko fra Joakim, Martić fra Živko, Raspudić fra Bruno. Čestitamo! Odmah iza položenih zavjeta otišli su svi na Široki Brijeg, da prslijede nauke."⁵⁷

Tabula od 26. 4. 1917. donosi i imena novaka iz prošle godine, tako da ih je sad u Širokom Brijegu preko dvadeset. Ovo je razdoblje – naime od uvođenja VI. razreda gimnazije, od školske godine 1907./08., pa do uvođenja VII. razreda. 1916./17. – za Gimnaziju i starješinstvo bilo vrlo teško, jer je za polaganje ispita u državnim gimnazijama starješinstvo moralo od Zemaljske vlade u Sarajevu tražiti dopuštenje za svakog pojedinog klerika, da bi tek onda mogao kao "privatist" pristupiti polaganju svih šest razreda koje je završio u širokobriješkoj gimnaziji, pa tek

56 SP SV 47., Folija 81.- 84., Raspored osoblja, Mostar 26. 4. 1917.

57 KO, God XVII., broj 7-8., str. 181., Mostar 1916.

onda prijamnog ispita za VII. i konačno VIII. razred. I to je razdoblje Provincija pretrpjela sve zato da bi njezini pitomci, budući svećenici ili završeni gimnazijalci, imali ispit zrelosti kao gimnazijalci državno priznatog zavoda, a ne samo filozofski tečaj umjesto gimnazije, kako je to do tada bilo.

Ovo bijaše godina ljute gladi u Hercegovini. Direktor i profesor fra Didak Buntić zbog svoga je zalaganja za gladne, osobito djecu, u puku zaradio nadimak “otac sirotinje”.

Sva će pomoć za ovu školsku godinu doći prekasno. Ona će biti odraz vremena i uvjeta koje je Hercegovina preživjela tih ratnih 1916. i 1917. Ravnatelj gimnazije, fra Didak Buntić, koji je sa svojim profesorskim zborom te s mnogim drugim suradnicima mnogim nevoljama pogledao u oči i s mnogima se u koštac uhvatio, teškog je srca 20. svibnja 1917. uzeo pero u ruke i, neimajući ni memorandum Gimnazije, na komadu papira počeo ispisivati:

“Franjevačka gimnazija na Širokom Brijegu
Broj 188.

Mnogopoštovanom redodržavnom stariješinstvu
u Mostaru

Dužnost nam je javiti tom mnogop. Stariješinstvu da smo prisiljeni bili uslijed nedolične i veoma oskudne hrane Vaših djaka dotično pitomaca raspustiti čitavi zavod prije zakonom propisanog roka.

D. Buntić dir.”⁵⁸

Zemaljska je vlada za Bosnu i Hercegovinu pod brojem 9361/Prez. u Sarajevu 27. lipnja 1917. dodijelila ponovnu izvanrednu subvenciju za “učevne zavode” i o tome obavijestila provincijalat hercegovačkih franjevaca u Mostaru. Pomoć od 4.000 K doznačili su Provinciji “preko ureda b. h. poštanske štedionice.”⁵⁹ No sve je to u općem teškom stanju bila samo kap u moru. Glad su se i bijeda za neizvjesno vrijeme nastanili u Hercegovini.

58 SP SV 47., Folija 148., Franjevačka gimnazija na Širokom Brijegu broj 188, Široki Brijeg, 20. V. 1917., direktor D. Buntić, upućeno Redodržavnom stariješinstvu u Mostaru.

59 SP SV 47., Folija 197.

Glađu je završila prošla, a neprekinutom i još žešćom nastavljena ova školska godina. Glad je zaposjela Hercegovinu. Smrt je zavirila pod svaki obiteljski krov. Dramatični je vapaj umirućih od gladi zbog iznemoglosti od nje oslabio, a i kad je bio najjači, svijet ga je prečuo. Župnici su u svojim župama činili što su mogli. Provincija organizirano prevozi djecu u Slavoniju, a duša ovoga pokreta bio je direktor Gimnazije, fra Didak Buntić. Jedinu je pomoć ispaćenom hrvatskom puku u prihvaćanju djece pružio hrvatski ban i Hrvatska. Stoga će fra Didak i izjaviti: “Poslije rata ne ću priznati u Bosni i Hercegovini ničiju vlast, nego bana hrvatskoga.”⁶⁰ Provincijsko starješinstvo nakon molbenica na sve strane zapovijeda svim župnicima da vode “dnevnik umrlih od gladi” i preporuča najsiromašniju i najpotrebitiju djecu za prijevoz u Slavoniju.

Da je u ovoj godini uistinu osnovan VIII. razred, najočitija je potvrda dopis direktora Gimnazije, fra Didaka Buntića, od 27. rujna 1917. pod urudžbenim brojem: Franjevačka gimnazija Široki Brijeg 185., provincijalnom Starješinstvu u Mostaru:

“U pogledu gimnazije i razreda zaključeno je na sjednici da ovdje ostane i da se obrdžaje svih 8 (osam) razreda. A da bi se oblakšale poteškoće radi obskrbe i prostorija, da se učini njeka selekcija i da se u višim razredim ostave samo oni djaci, koji su sposobniji i mogu reflektirati na maturu. Uzete su u pretres sve eventualnosti i to je rješenje pronašasto jedino, ako ne moguće, a to bar u ovakvim prilikama u interesu zavoda najshodnijim.

Molimo zato čim skorije rješenje i odobrenje. Djaci bi mimogred budi rečeno došli u teologiju dotično filozofiju, koje bi odavle digli.”⁶¹

Poznat je fra Didakov stav i cijelog profesorskog zbora da se što prije stvore svi uvjeti glede školskog i nastavnog bića, koji ne bi bili preprekom dobivanju prava javnosti. Prvi korak na tom putu jest ispit zrelosti, matura. Iako i dalje školski prostor ostaje stalnim problemom, a u ovim “godinama gladi” i opskrba osnovnim životnim potrebama, fra Didak i njegovi profesori ne posustaju. Iz ovog je dopisa jasno da je matura onaj prvi zacrtani cilj. Djeca

60 Fra Didak Buntić, *Spomenica o 60. obljetnici spasavanja gladne djece iz Hercegovine*, uredio fra Didak Ćorić, str. 17., Zagreb – Mostar 1978.

61 SP SV 48., Folija 46.

koja je neće moći položiti, ostat će “po starom”, tj. učit će teologiju i filozofiju, i time u biti neće gubiti, a njihov odlazak iz sjemeništa stvorit će kakve-takve uvjete osmogodišnjoj Velikoj gimnaziji.

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u
Širokom Brijegu

Prva matura s pravom javnosti u Velikoj franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu

Ova je školska godina, 1917./18., zlatnim slovima upisana u povijest Hercegovačke franjevačke provincije, a na poseban opet način u povijest njezina školstva i njezine gimnazije. Od onog jasnog i malog “uzgojnog zavoda”, evo sada Velike franjevačke gimnazije u Širokom Brijegu. “Eto tako nakon 70 i više godina svoga opstanka franjevačka samostanska škola nakon raznih premještaja i nastavnih reforma jedanput se je radikalno reformirala pretvorivši se u pravu, javnu i potpunu gimnaziju.”⁶²

Nesumnjivo veliku zaslugu za ovaj događaj ima provincijal, fra David Nevistić, i provincijska uprava, te ravnatelj Gimnazije, fra Didak Buntić, s gimnazijskim profesorskim zborom. “Kad se je već bilo u VIII. razredu, starješinstvo se reda obratilo molbom na visoku zemaljsku vladu, da bi se priznala ista prava gimnaziji na Širokom Brijegu, koja već otprije imadahu gimnazije isusovačka u Travniku i franjevačka u Visokom. Na ovu je molbu visoka vlada odgovorila zatraživši od gimnazijalnog ravnateljstva nužne podatke, kao i n. pr. o svrsi i historiji gimnazije, o njezinom dosadašnjem uspjehu, o biblioteci, o zbirkama, itd. Ad hoc je bio izaslan u martu 1918. vladin povjerenik Dragan Kundlich, nadzornik srednjih škola, da se uvjeri na licu mjesta, da li zaslužuje ova gimnazija, da joj se prizna pravo zrelosti pred mješovitim ispitnim povjerenstvom. Rezultat je njegova inspiciranja i proučavanja bila naredba zemaljske vlade od 19. jula 1918. broj 251.423, kojom se udovoljava svim stavljenim tražbinama od strane starješinstva reda i uriče se prva matura u rujnu za svršene osmoškolce 1917.-18.”⁶³

Navedena je molba starješinstva u kojoj se traži dopuštanje Ispita zrelosti s pravom javnosti Franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu, a arhiv Provincije čuva i cjelokupnu odluku Zemaljske vlade u Sarajevu kojom se

62 Fra Pavo Dragičević, *Osnutak i razvoj današnje franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu*, Prvi izvještaj franjevačke velike gimnazije na Širokom Brijegu, Mostar 1919., str. 8.

63 Isto, str. 8.

Franjevačkoj velikoj gimnaziji u Širokom Brijegu dopušta ispit zrelosti i daje mu se pravo javnosti. Ne smije se ni u jednom trenutku zaboraviti niti s uma smetnuti u kojim je to okolnostima bilo: kraj je I. svjetskog rata, mnogi su na bojišnici ostavili svoje živote, rat još nije završen; Hercegovinu razara najljuća glad ikada zapamćena; povijesne okolnosti ne idu ni malo na ruku nadama koje je hrvatski rimokatolički narod Bosne i Hercegovine polagao u Austro-Ugarsku Monarhiju. No, sve to nije stalo na put šaćici nepopravljivih sanjara, koje predvode provincijal fra David Nevistić i ravnatelj gimnazije, fra Didak Buntić. Inspekcija nije bila nimalo laka, a s kojom je ozbiljnosti prilazila odobrenju i poučku o načinu samog čina ispita zrelosti, najbolje je vidjeti iz samoga dokumenta Zemaljske vlade.

“Prvi su ispiti zrelosti obdržavani u jesenskom roku 1918. Posebnom naredbom zemaljske vlade od 19. jula 1918., 151.423./V.-3. prije pismenih maturalnih radnja držani su predispiti iz vjeronauke, fizike, prirodopisa i filozofijske propedeutike 6. i 7. septembra pod predsjedavanjem vladina izaslanika g. direktora Đoke Kovačevića.

Pismeni su ispiti držani 9., 10. i 11. septembra. Zadaci na ovom ispitu bili su ovi:

1. Iz hrvatskog jezika:
 - a) Značenje mora za prosvjetu s osobitim obzirom na našu stariju književnost;
 - b) Ne boje se Slovinkinje vile,
Uz šestoper da će poginuti;
Pače znadi, da gdje njega nije
Tu ni pjesma slovinska ne zrije. Mažuranić
2. Iz latinskog jezika: Horatius: Car. IV., c. 5.
3. Iz grčkog jezika: Sofoklo: Ajant 1047. 1083.
4. Iz njemačkog jezika: Die Wichtigkeit der Erfindung der Buchdruckkunst.

Usmeni ispit zrelosti obdržavan je 13. i 14. septembra pod predsjedavanjem vladina izaslanika gosp. direktora Đoke Kovačevića. Ispit su polagali 10 kandidata s uspjehom, da je jedan proglašen s odlikom, tri jednoglasno, 6-orica višeglasno zrelima. Njihova su imena:

1. Fra Lovro Babić iz Rodoča kraj Mostara u Hercegovini.
2. Fra Inocencije Čuljak iz Kolobuka u Hercegovini.
3. Fra Velimir Šimić iz Gruda u Hercegovini.
4. Fra Arkangjeo Nuić iz Drinovaca u Hercegovini.

5. Fra Rudo Mikulić iz Ružića u Hercegovini.
6. Fra Petar Sesar iz Kočerina u Hercegovini.
7. Fra Vlatko Luburić iz Čerina u Hercegovini.
8. **Fra Marijan Zubac** iz Grljevića u Hercegovini.⁶⁴
9. Fra Andrija Zrno iz Duvna.
10. Fra Krsto Kraljević iz Grljevića u Hercegovini.⁶⁵

Profesorski su zbor te 1917./18. činili slijedeći fratri učitelji - profesori:

1. O. fra Didak Buntić, direktor Gimnazije, profesor latinskog, grčkog i njemačkog, u Gimnaziji od 1895. godine.
2. O. fra Šimo Ančić, učitelj, čuvar fizikalne i numizmatičke zbirke, predaje fiziku, u Gimnaziji od 1899. godine.
3. O. fra Mile Miloš, učitelj, predaje latinski i grčki, u Gimnaziji od 1904. godine.
4. O. fra Sebastijan Lesko, učitelj latinskog, pjevanja i gimnastike, II. prefekt internista, čuvar glazbene zbirke, u Gimnaziji od 1911. godine.
5. O. fra Pavao Dragičević, ispitni učitelj povijesti, predaje zemljopis i povijest, I. prefekt klerika i čuvar geografskih učila, u Gimnaziji od 1909. godine.
6. O. fra Tadija Beljan, učitelj hrvatskog jezika, čuvar dačke knjižnice, u Gimnaziji od 1910. godine.
7. O. fra Eugen Tomić, učitelj njemačkog, II. prefekt klerika, u Gimnaziji od 1907. godine.
8. O. fra Bonifacije Majić, učitelj latinskog i grčkog, I. prefekt vanjskih đaka, u Gimnaziji od 1910. godine.
9. O. fra Bernardin Smoljan, učitelj vjeronauka, njemačkog i povijesti, II. prefekt vanjskih đaka, u Gimnaziji od 1910. godine.
10. O. fra Mato dr. Čuturić, profesor prirodopisa, zemljopisa i crtanja, čuvar prirodopisne zbirke i učiteljske knjižnice, u Gimnaziji od 1915. godine.
11. O. fra Mladen Barbarić, učitelj vjeronauka i latinskog, I. prefekt internista, u Gimnaziju određen u promjenama 15. travnja 1918. godine.

64 "Učenici, kojima su imena štampana debelim slovima, odlično su sposobni", piše fra Pavo Dragičević u svom Izvješću na str. 40.

65 Prvi Izvještaj Franjevačke velike gimnazije na Širokom Brijegu, Mostar 1919., str. 35.

12. O. fra Martin Sopta, student filozofije i učitelj matematike, filozofijske propedeutike, latinskog i grčkog, u Gimnaziji od 1917. godine.

13. O. fra Augustin Zubac, učitelj matematike, u Gimnaziji od 1915. godine.

14. O. fra Placid Pandžić, učitelj hrvatskog i zemljopisa, u Gimnaziji od 15. travnja 1918. godine.

Arhiv Provincije čuva dopis ravnatelja Gimnazije iz Širokog Brijega, fra Didaka Buntića, od 18. lipnja 1918., pod urudžbenim brojem 221. "Mnogopoštovanom redodržavnom starješinstvu u Mostaru", u kojem stoji: "Ovim javljamo tom mnogopoštovanom redodržavnom starješinstvu zaključak školske godine 1917-18. za 22. ovoga mjeseca.

D. Buntić, dir."⁶⁶

Uz nekoliko tek pridošlih učiteljskih sila, profesorski je zbor u Gimnaziji već podulji niz godina. Dvojica su, fra Didak i fra Šimo, a i fra Mile, ovdje sve od I. gimnazijalnog razreda (1899./90. školske godine). Za učiteljsko prosvjetni poziv zna se da je odgovoran i na svoj osobit način težak. I nije lak ni onda kad su svi uvjeti na raspolaganju. Zamisliti je samo težinu njihova prosvjetnog, učiteljskog i odgojnog rada u uvjetima kroz razdoblje kroz koje su prošli. Kad se to sve zbroji, onda ostaje samo jedno pitanje: kako?! Oni su često, na čelu sa svojim direktorom i svojim provincijalnim starješinom, znali dati odgovor koji je u mnogim pisanim tragovima ostao do današnjeg dana: uz Božju pomoć, koja je uvijek u njima i drugoj subraći Hercegovačke franjevačke provincije poticala ljubav prema svome narodu i njegovu dobru.

Školska godina 1918./19 u Franjevačkoj velikoj gimnaziji u Širokom Brijegu

Početak je ove školske godine nešto kasnio, zbog prvog ispita zrelosti u jesenskom roku 1917./18. Prvi gimnazijski izvještaj u svom odjeljku "IX. Ljetopis zavoda" donosi redoslijed događaja:

1. "Dne 6. i 7. septembra obdržavani su predispiti zrelosti, a ispiti zrelosti 13. i 14. septembra 1918.
2. Dne 20.-23. septembra upisivali su se đaci, obavljali se prijamni, popravni i naknadni ispiti.

3. Dne 24. septembra zazvan je Duh sveti, a dne 25. počela je redovita nastava osim VII. razreda.”⁶⁷

Materijalno stanje nije nimalo dobro. Samostan u Širokom Brijegu muku muči s prehranom, smještajem i odijevanjem tolike djece. Najzornije to stanje očitava “Izvadak primitka i izdatka samostanskog na Širokom Brijegu u godini 1917. u pojedinim mjesecima” s nadnevkom 28. siječnja 1918. godine. Supotpisali su ga, uz gvardijana fra Ivu Sliškovića i vikara samostana, fra Grgu Zlopašu, prefekt sjemeništara, fra Sebastijan Lesko, profesori i diskreti samostana, fra Šimo Ančić i fra Mile Miloš, te ravnatelj, fra Didak Buntić. Primitak samostana Široki Brijeg za cijelu godinu iznosi 37.601 K i 82 h, a izdatak 119.964 K i 50 h.⁶⁸

Španjolska se bolest ili groznica pojavila krajem listopada i početkom studenog 1918. te je stoga i nastava u Gimnaziji prekinuta 1. studenog, da bi 25. bila nastavljena.⁶⁹ U tom je razdoblju “Fra Didak pozvan u Zagreb, te je još u ponedjeljak tamo otputovao. Pri polasku rekao mi je da se započne s nastavom na čitavoj gimnaziji. Još mi je rekao da fra Eugen uzme njemački u I. razr., a fra Bonifacije u III. razredu grčki. Ja sam to htjeo odmah tamo telefonirati, ali su mi odgovorili, da je spoj sa samostanom prekinut. Uredite stvar kako najbolje znadete.”⁷⁰

Očito su godine provedene u ratnim uvjetima učinile svoje. Dopisi koje nalazimo, o tome svjedoče svakom svojom rečenicom. Fratri profesori, a posebice prefekti profesori, uistinu bijahu opterećeni bitkom za goli opstanak sjemeništa, konvikta i Gimnazije, te su izreda tražili da budu riješeni svojih dugogodišnjih dužnosti.

A ovako je izgledao profesorski zbor prema Prvom gimnazijalnom izvješću na koncu školske godine 1918./19.:

1. O. fra Didak Buntić, upravitelj zavoda, učitelj latinskog 8. r. 5 sati, grčkog 8. r. 5 sati, i njemačkog 1. r. 4 sata, sveukupno 14 sati tjedno, u Gimnaziji od 1895. g., dana 27. svibnja 1919. izabran za provincijala hercegovačkih franjevaca.
2. O. fra Šimo Ančić, učitelj, čuvar fizikalne i numizmatičke zbirke, predaje fiziku 3. r. 2 sata, 4. r. 3 sata, 7. r. 4 sata i 8. r. 3 sata, sveukupno tjedno 12

67 Prvi gimnazijalni izvještaj, Mostar, 1919., str. 36.

68 SP SV 50., Folija 214.

69 Prvi gimnazijalni izvještaj, Mostar, 1919., str. 36.

70 SP SV 50., Folija 195. Slavnoj upravi franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu, U Mostaru, dne 28. XI. 1918., o. fra David Nevistić, provincijal.

sati, u Gimnaziji od 1899. Od 9. XI. 1918. predavao vjeronauk u 4. razredu umjesto + fra Mladena Barbarića.

3. O. fra Mile Miloš, učitelj, definator provincije, latinski 7. r. 5 sati, grčki 4. r. 4 sata i 7. r. 4 sata, sveukupno tjedno 13 sati, u Gimnaziji od 1904. g.

4. O. fra Sebastijan Lesko, učitelj, 2. prefekt internista, čuvar glazbene zbirke, latinski 2. r. 5 sati, 3. r. 5 sati, 4. r. 5 sati, pjevanje od 1. do 5. r. po 2 sata, gimnastika od 1. do 4. r. po 2 sata, sveukupno tjedno 19 sati, starješina je razreda 4. r., u Gimnaziji od 1911. g.

5. O. fra Pavao Dragićević, ispitni učitelj povijesti, 1. prefekt klerika i čuvar geografskih učila, zemljopis 5. do 8. r. po 1 sat, povijest 4. r. 2 sata, 5. r. 3 sata, 6. r. 3 sata, 7. r. 3 sata, 8. r. 3 sata, sveukupno tjedno 18 sati, starješina je razreda 8. r., u Gimnaziji je od 1909., po smrti o. fra Mladena Barbarića predavao je vjeronauk u 2. r. 2 sata.

6. O. fra Tadija Beljan, učitelj, čuvar đačke knjižnice, hrvatski jezik od 4. do 8. r. po 3 sata, stenografija u I. tečaju po 2 sata, sveukupno tjedno 17 sati, u Gimnaziji je od 1910. g.

7. O. fra Eugen Tomić, učitelj, 2. prefekt klerika, njemački od 4. do 8 r. po 3 sata, sveukupno 15 sati, starješina je razredni 7. r., u Gimnaziji je od 1907. g.

8. O. fra Bonifacije Majić, učitelj, 1. prefekt vanjskih đaka, latinski 6. r. 5 sati, grčki 3. i 6. r. po 5 sati, sveukupno tjedno 15 sati. Od 9. XI. 1918. predavao je latinski u 1. r. 6 sati umjesto + o. fra Mladena Barbarića, u Gimnaziji od 1910. g.

9. O. fra Bernardin Smoljan, učitelj, 2. prefekt vanjskih đaka, vjeronauk od 5. do 8. r. po 2 sata, njemački 2. r. 4, 3. r. 3 sata, crtanje 1. i 2. r. po 2 sata, sveukupno tjedno 19 sati, razredni je starješina 2. r., predaje francuski jezik neobvezno 2 sata, u Gimnaziji je od 1910. g.

10. O. fra Mate dr. Čuturić, profesor, čuvar prirodopisne zbirke i učiteljske knjižnice, prirodopis 1. i 2. r. po 2 sata, 5. i 6. r. po 3 sata, zemljopis 3. i 4. r. po 2 sata, crtanje 1. i 2. r. po 2 sata, sveukupno tjedno 18 sati, razredni je starješina 6. r., u Gimnaziji od 1915. g.

11. O. fra Mladen Barbarić, učitelj, 1. prefekt internista, vjeronauk od 1. do 5. r. po 2 sata, latinski 1. r. 6 sati, sveukupno tjedno 16 sati, u Gimnaziji od

1918. Dana 9. XI. 1918. umro od španjolske bolesti, a drugi su učitelji preuzeli njegove predmete.

12. O. fra Martin Sopta (student na filozofiji), učitelj, matematiku na 7. i 8. r. po 3 odnosno 2 sata, filozofijsku propedeutiku 7. i 8. r. po 2 sata, latinski 5. r. 5 sati, grčki 5. r. 5 sati, sveukupno tjedno 19 sati, u Gimnaziji od 1917. g.

13. O. fra Augustin Zubac, učitelj, matematiku od 1. do 6. r. po 3 sata, sveukupno tjedno 18 sati, razredni je starješina 1. r., od 9. XI. 1918. predaje vjeronauk 3. r. 2 sata, u Gimnaziji je od 1915. g.

14. O. fra Placid Pandžić, učitelj, hrvatski 1. i 2. r. po 4 sata, 3. r. 3 sata, zemljopis 1. i 2. r. po 2 sata, sveukupno tjedno 15 sati, razredni je starješina 3. r., od 9. XI. 1918. predaje vjeronauk 1. razredu 2 sata, u Gimnaziji je od 1918. g.

Već je iz ovog popisa profesorskog zbora bjelodano da je direktor gimnazije, fra Didak Buntić, izabran za provincijala hercegovačkih franjevaca. To je za sobom povlačilo i promjene u samoj Gimnaziji. Iz dopisa prefekta vidjeli smo da su im dužnosti iscrpile svu snagu i volju, a i jedan je od profesora u tijeku godine umro. Stoga je novo starješinstvo na čelu s o. fra Didakom Buntićem, provincijalom, 31. svibnja "...naredbom br. 184. imenovalo upraviteljem zavoda prof. dr. fra Matu Čuturića, a apsolvente filozofije fra Nikolu Ivankovića i fra Krešimira Pandžića te svršene bogoslove fra Radu Vukšića i fra Tadiju Leku učiteljima, dok je učitelje fra Šimu Ančića i fra Sebastijana Lesku imenovalo župnicima."⁷¹

Fra Didak ne dopušta đake kažnjavati tjelesnim kaznama

"... Dne 30. IV. došao sam u gimnaziju u 5½ sati p.p. da pošaljem đake na molitvu. Nađoh samo dva đaka a ostali su otišli u konvikt na đačko sijelo bez mojega dopusta i bez da se ispričaju, pošli su ravno na večeru. Na večeri sam im ustavio kruh a čorbu dozvolio. Bio bih im ustavio čorbu a dozvolio kruh, ali bi se čorba pokvarila i tako bi bila šteta za samostan i za đaštvo. Đaštvo, koje je i prije imalo fra Didaka kao branitelja u svim svojim izgredima, i ovaj su put u to se pouzdali i k njemu otišli. Fra Didak im je obećao, da će im dati kruha. Poslije večere donese mi fra Didak kruh da razdijelim đacima, a ja sam

71 Prvi gimnazijalni izvještaj, Mostar, 1919., str. 37.

to otklonio rekavši mu: 'Tko ne sluša i ne moli, ne treba da jede.' Đaštvo je iz prkosa pjevalo i sviralo bandu kod otvorenih vrata tolikom silom, da je sav samostan bio u galami. Došao sam tamo u 9½ i pozvao ih da idu spavat a oni su i dalje galamili.

Sutradan 1.V. došao sam u 5 sati izjutra u đačku spavaonicu i sa pojedinca skinuo gunj, probudio ga i rekao im da idu na sv. misu. Đaci se nijesu htjeli ustati niti misu slušati niti u školu doći premda ih je čekala kafa u 6 sati. U 8 sati upozorio sam fra Didaka, da internisti ne idu u školu, a on mi jednostavno odvrati: 'Ti si kriv, zašto im nijesi dao kruha?' ...

Na idućoj sjednici, došao je i ovaj slučaj na dnevni red. Svi su profesori zahtjevali, da se đaci radi štrajka, moradu kazniti. Dapače neki su od profesora zahtjevali, da se kolovođe moradu isključiti iz internata. Fra Didak je sa velikom galamom izjavio, da on neće dozvoliti ne samo za ovaj slučaj, nego ni u buduće, da se đaci mogu kazniti tjelesnom kaznom. Kad smo to čuli, od jednoga upravitelja franjevačkog zavoda, sa negodovanjem smo ostavili sjednicu."⁷²

Direktor fra Didak Buntić nastoji da i ženska djeca sudjeluju u analfabetskim tečajevima i pohađaju pučke škole

Kršćanska obitelj ovih godina detaljno i iscrpno izvještava o analfabetskim tečajevima u kojima su djelatni svi profesori, na čelu s fra Didakom, a i mnogi đaci, i internisti i eksternisti. Razvidno je s popisa sudionika ovih tečajeva i s fotografija na analfabetskim ispitima, kako su u redu s dobivenom "diplomom pismenosti" mnoge djevojčice, djevojke, žene. To je izričita zasluga fra Didaka Buntića. Ona mala osnovna škola iz 1867. iz Širokog je Brijega 1892. preseljena u Gidžića kuću na Lištici. U toj je školi te školske godine kateheta gimnazijski profesor, fra Valentin – Vale Zovko. On tijekom godine šalje statističko izvješće Osnovne škole,⁷³ iz kojeg je više nego očito da je to sad velika osnovna škola. U I. je razredu 69-ero djece, od kojih je 9 djevojčica, u drugom je 41-o, od kojih je 17 djevojčica. U trećem je razredu sveukupno 62-oje djece, 11 je djevojčica i jedan je pravoslavni, a u IV. je razredu 45-ero

72 SP SV 50., Folija 219., Mnogopoštovani oče (provincijalu), Široki Brijeg 22. 5. 1919., fra Sebastijan.

73 SP SV 44., Folija 294. U otpisu: Fra Valentin Zovko, kateheta.

djece, od kojih je 6-ero ženske.⁷⁴ U svem su ovom vidljivi fra Didakovi “prsti”. Stoga i on i profesorski zbor apeliraju da ih starješinstvo razumije i da im “olakoti”.

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične
gimnazije u
Širokom Brijegu

Fra Didaku je u Beču,
gdje je prosio i kod cara za gladne, pozlilo...

“Franziskanerpater Ivanković
Wien I. Franziskanerplatz

Brzjavi potanko u kojem je stanju i koju ima bolest
Didak. Svaku promjenu na bolje ili gore odmah javi
Provincijal Nevistić
18. ožujka 1918.

Istomu.
Inspekcija gimnazije najpovoljnije svršila. Didak nek
ostane u bolnici dok potpuno ne ozdravi.
Provincijal Nevistić⁷⁵

LITERATURA I IZVORI

Arhiv Hercegovačke franjevačke provincije BDM
u Mostaru, ŠK SV (Spisi Hercegovačke franjevačke
kustodije od 1852.-1892.).

Arhiv Hercegovačke franjevačke provincije BDM
u Mostaru, ŠP SV (Spisi Hercegovačke franjevačke
provincije od 1892. do danas).

ĆORIĆ, D. (ur.), *Fra Didak Buntić, Spomenica o 60. obljetnici spasavanja gladne djece iz Hercegovine*, Zagreb–Mostar.

74 Upravo su fratri na čelu s fra Didakom ti koji se bore i prosvjećuju svijet o tome da i ženska djeca trebaju ići u školu. Jedan je od argumenata bio da se nitko neće moći crkveno vjenčati ako se ne zna potpisati ili – ako žene ne nauče čitati i pisati, tko će u tim ratnim godinama pisati pisma na bojišnicu i čitati ona s nje pristigla? (fra Vojislav Mikulić o fra Didaku Buntiću i njegovu zauzimanju da i ženski svijet uči čitati i pisati i ide u školu; zapamtio i tonski zabilježio fra A. Marić 1989. g.).

75 SP SV 49., Folija 158. Brzjavi su odaslani na fra Nikolu Ivankovića, koji je u to vrijeme na studiju filozofije u Beču.

Ante MARIĆ
Fra Didak Buntić
učitelj, profesor i
direktor Velike franjevačke klasične gimnazije u Širokom Brijegu

DRAGIĆEVIĆ, P. (1919.), *Osnutak i razvoj današnje franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu*, Prvi izvještaj franjevačke velike gimnazije na Širokom Brijegu, Mostar.

Elenchus, Almae missionariae provinciae Ordinis Fratrum Minorum i Hercegovina, ad annum Domini 1911. Mostar, 4. 5. 1911., Typis Typograficae Societatis Croaticae.

Glas Hercegovca, Mostar, 1894.

Kršćanska obitelj, Mostar 1916.

MANDIĆ, D. (1936./37.), Franjevačke škole u Hercegovini, *Almanah hercegovačke franjevačke omladine*, Mostar.

Prvi izvještaj Velike franjevačke klasične gimnazije Široki Brijeg, Mostar 1919.